

Pohled na oligarchizovanou českou hospodářskou politiku v očích panství práva

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Tomáš Křištofory

Ivana Pelcmanová

Brno 2015

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Tomáši Křištofórymu, za odborné konzultace a čas, který mi věnoval. Zejména děkuji za jeho trpělivost, ochotu, vstřícnost a cenné rady, které mi dal v průběhu psaní této práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Pohled na oligarchizovanou českou hospodářskou politiku v očích panství práva**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmetná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 21. května 2015

Abstract

Pelcmanová, I., The view of oligarchized Czech economic policy in the eyes of the rule of law. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2015.

The bachelor thesis deals with oligarchized economic policy from an approach of the rule of law. It explains the relation of the rule of law with democracy, economic freedom and ordoliberalism. Furthermore it outlines a present of oligarchy in nowadays system. The practical part dedicates correlated analyses and searches the influence of oligarchy on the different indexes of the rule of law by means of the Herfindahl-Hirschman index. A calculation for oversector finance oligarchy was proposed. The thesis further verifies the proposition that Germany, the country with higher tradition of the order, is less prone to oligarchy than the Czech Republic.

Keywords

Economic policy, rule of law, ordoliberalism, oligarchy, oligarchy index.

Abstrakt

Pelcmanová, I., Pohled na oligarchizovanou českou hospodářskou politiku v očích panství práva. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2015.

Bakalářská práce se zabývá oligarchizovanou hospodářskou politikou z pohledu panství práva. Vysvětluje vztah panství práva s demokracií, ekonomickou svobodou a ordoliberalismem. Analyzuje přítomnost oligarchie v dnešním systému. Praktická část se věnuje korelačním analýzám a hledáním vlivu oligarchie na různé indexy panství práva pomocí Herfindahl-Hirschman indexu. Byl navržen výpočet pro nadsektorovou finanční oligarchii. Práce dále ověřuje tezi, že Německo, země s větší tradicí řádu, je méně náchylné na oligarchizaci než Česká republika.

Klíčová slova

Hospodářská politika, panství práva, ordoliberalismus, oligarchie, index oligarchie.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	11
2	Metodika	13
3	Hospodářská politika a panství práva	15
3.1	Tradiční pohled na hospodářskou politiku – magický čtyřúhelník.....	15
3.2	Kritika tradičních cílů HP a cíle HP dle Waltera Euckena.....	16
3.3	Panství práva	18
3.3.1	Index panství práva.....	19
3.3.2	Index ekonomické svobody.....	20
3.3.3	Index demokracie.....	20
3.4	Demokracie a její vztah k panství práva.....	21
3.4.1	Řešení problému v dějinách ekonomického myšlení.....	21
3.5	Ekonomická svoboda a její vztah k panství práva.....	22
3.6	Ordoliberalismus a jeho vztah k panství práva	23
3.7	Oligarchie a její vztah k panství práva	24
3.7.1	Oligarchie a zájmové skupiny.....	25
3.7.2	Oligarchie – realita nebo výmysl.....	25
4	Korelační analýza a index oligarchie	29
4.1	Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a míry demokracie	29
4.1.1	Energetika	29
4.1.2	Plynárenství	31
4.1.3	Bankovníctví	31
4.2	Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a indexu panství práva	32
4.2.1	Energetika.....	33
4.2.2	Plynárenství	34
4.2.3	Bankovníctví	34
4.3	Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a indexu ekonomické svobody	35
4.3.1	Energetika.....	35

4.3.2	Plynárenství.....	36
4.3.3	Bankovníctví.....	36
4.4	Nadsektorová finanční oligarchie	37
4.4.1	Česká republika.....	37
4.4.2	Spolková republika Německo	38
4.4.3	Analýza nadsektorové oligarchie a míry demokracie	40
4.4.4	Analýza nadsektorové oligarchie a panství práva	41
4.4.5	Analýza nadsektorové oligarchie a ekonomické svobody	42
5	Závěr	44
6	Literatura	46
7	Seznam obrázků	52
8	Seznam tabulek	53
9	Seznam použitých zkratk	55
A	Data k prováděným korelačním analýzám	57

1 Úvod a cíl práce

V uplynulých letech byly vytvořeny rozdílné politické systémy. V každém z nich existuje malá skupina, která má moc řídit stát, stejně tak jako větší skupina, která je řízená. Jedním z nejvíce diskutovaných témat v minulosti, stejně jako dnes, je politický systém oligarchie. Setkáváme se se spoustou rozdílných názorů jak na hospodářskou politiku státu, tak i na problémy, které se s chodem státu potýkají.

Nejdříve byla, popř. pořád je, tematika oligarchie spojená s Ruskem. Dnes se její obdoba přesunula i k nám. Jak bude vysvětleno v dalším textu této práce, oligarchii pociťujeme jako přítomnost zájmových skupin, ve kterých se jednotlivci snaží pomocí svého majetku dosáhnout určitých výhod, které jim na oplátku opět přinesou finance a určitou moc. Tyto výhody získávají zejména díky svému bohatství, dle kterého se snaží ovlivnit určité rozhodovací pravomoci státu.

Proč tedy ale vidíme oligarchii jako problém? Demokracie, systém, který má být zárukou svobody a rovnosti lidu, je oligarchií narušena. Jelikož ekonomická analýza oligarchie však zatím chybí, cílem této práce je tuto mezeru zaplnit. To, jak právě oligarchie ovlivňuje demokracii, ale také ekonomickou svobodu a panství práva státu, budeme rozebírat a zkoumat v naší práci.

Cílem práce je prozkoumat, jestli je důležité soustředit se na měření sektorové oligarchie. Pokud ano, pak použijeme nejlepší dostupné ukazatele, abychom zhodnotili vliv oligarchie na panství práva, které je představeno ve třech formách – míra demokracie, index panství práva a index ekonomické svobody. Pokud tyto ukazatele nebudou stačit ke zkoumání našeho problému, pokusíme se vytvořit ukazatel nadsektorové finanční oligarchie. Dle výsledků míry vlivu oligarchie na dané ukazatele se vyjádříme k českému a německému stavu a navrhneme, kam by se Česká republika měla v budoucnu posunout. Dílčím cíle práce je ověření teze, zda Německo, země s větší tradicí řádu, je méně náchylné na oligarchizaci než Česká republika.

První část práce obsahuje teoretickou rešerši dvou přístupů k hospodářské politice. Prvním je tradiční přístup, který se opírá o 4 základní ukazatele magického čtyřúhelníku – ekonomický růst, míra nezaměstnanosti, míra inflace a vnější rovnováha. Druhý přístup potřebujeme uvést z toho důvodu, že tradiční nevysvětluje oligarchii. Euckenův analytický aparát hospodářské politiky poskytuje platformu pro zachycení oligarchie a jejího vlivu na ekonomiku skrze její vliv na panství práva. Následují teoretická východiska a metodologie panství práva a indexů – index panství práva, index demokracie, index ekonomické svobody. Je nastíněna existence oligarchie v dnešním systému a je zvolen index, který ji částečně vystihuje – Herfindahl-Hirschman index. Jednak to uvádí literatura dle Gurieva (2005). Jednak je to logické, protože oligarcha je novým typem starého merkantilistu, obchodníka, který se snaží na vedení státu vymoci si monopolní nebo oligopolní výsady a co největší překážky vstupu do odvětví. Proto mají při měření oligarchie své místo ukazatele míry nedokonalé konkurence, používané běžně v antimonopolní hospodářské politice.

Praktická část práce se zabývá korelační analýzou, ve které je zkoumán vliv sektorové oligarchie na míru demokracie, panství práva a ekonomickou svobodu pomocí Herfindahl-Hirschman indexu.

Poslední kapitola praktické části je věnována snaze vytvořit ukazatel nadsektorové finanční oligarchie, jenž ještě neexistuje, a je aplikován na výpočet oligarchie České republiky a Německa. Dále je dle stejného myšlení provedena korelační analýza mezi podílem příjmů držených TOP 1 %, který zde zastupuje nadsektorovou finanční oligarchii, a mírou demokracie, indexem panství práva a indexem ekonomické svobody, abychom zjistili, zda na ně nadsektorová oligarchie opravdu působí.

2 Metodika

V praktické části této bakalářské práce budeme pro korelační analýzu využívat Pearsonův korelační koeficient, koeficient determinace, Herfindahl-Hirschman index a námi vytvořený index nadsektorové finanční oligarchie.

Pearsonův korelační koeficient se využívá u lineárního vztahu dvou veličin a vzorec pro jeho výpočet je:

$$r_{YX} = \frac{s_{XY}}{\sqrt{s_X^2 \cdot s_Y^2}} = \frac{\sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})(X_i - \bar{X})}{\sqrt{(\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 \cdot \sum_{i=1}^n (Y_i - \bar{Y})^2)}} \quad (1)$$

Hodnoty korelačního koeficientu se pohybují v rozmezí $\langle -1, 1 \rangle$, kde:

- hodnoty blíží se -1 představují nepřímou závislost ukazatelů,
- hodnoty blíží se k 0 představují existenci nezávislosti ukazatelů,
- hodnoty přibližující se 1 vysvětlují přímou závislost.

Koeficient determinace stanovuje, kolik procent proměnlivosti je určitým modelem vysvětleno. Vypočte se dle vzorce:

$$R^2 = \frac{RSS}{TSS} = 1 - \frac{ESS}{TSS} \quad (2)$$

Hodnoty koeficientu determinace jsou v rozmezí $\langle 0, 1 \rangle$, kde:

- hodnoty blíží se k 1 vyjadřují dokonalý popis dat modelem,
- hodnoty přibližující se k 0 představují nízkou kvalitu popisu dat modelem (Adamec, 2013).

V naší práci je korelační analýza a veškeré výpočty vztahující se ke korelační analýze prováděné programem Gretl.

Herfindahl-Hirschman index vyjadřuje míru koncentrace firem na trhu a podle toho stupeň monopolní síly. Výpočet HHI dle České národní banky (2015) je „definován jako součet druhých mocnin tržních podílů (v %) každé firmy v odvětví, tedy:“

$$HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2 = s_1^2 + s_2^2 + \dots + s_n^2 \quad (3)$$

- s_i = podíl na trhu i-té firmy
- n = počet firem v odvětví

(Česká národní banka, 2015).

Hodnoty HHI indexu jsou v rozmezí <0;10 000>, kde:

- <100 Vysoce konkurenční prostředí
- 100-1 500 Nekoncentrované prostředí
- 1 501-2 500 Mírná koncentrace prostředí
- 2 501-10 000 Vysoká koncentrace prostředí
- 10 000 Maximální koncentrace prostředí

(Cibulka, 2012).

Pro Herfindahl-Hirschman index volíme takové sektory státu, jež jsou nejvíce koncentrované. Spolu s literaturou (Guriev, 2005) se domníváme, že se v koncentrovaných odvětvích může objevovat oligarchie. Těmito sektory jsou zvoleny odvětví energetiky a plynárenství. Bankovní sektor je vybrán, protože je častým rozebíraným odvětvím v diskuzích o existenci oligarchie.

Námi stanovený index pro měření nadsektorové finanční oligarchie je dán podílem majetku nejbohatších lidí v zemi a národního bohatství domácností – *national household wealth*.

$$OI(\%) = \frac{\sum P(n)}{NW} \times 100 \quad (4)$$

- OI = index oligarchie
- NW = national wealth – národní bohatství
- $\sum P(n)$ = suma vlastnictví stanoveného počtu nejbohatších lidí země v penězích.

Počet nejbohatších lidí je často stanovován v různých analýzách na hranici mezi 0,0001 % až 10 %, proto se pokusíme této hranici přiblížit i my. Podobné myšlení můžeme vidět i u jiných zdrojů. Existuje tzv. The World Top Incomes Database, která obsahuje pro různé země podíly TOP příjmů (např. 10 % nebo také 0,01 %). Česká republika mezi tyto země zařazena není (Facundo, 2015). Dále The World Bank vypočítává podíly příjmů držných na hranici 10 % (The World Bank Group, 2015). Ve slovenském týdeníku Trend redaktor Filip Obradovič (2014) popisuje míru oligarchie pomocí ukazatelů podílu nejbohatších lidí Slovenska a hrubého domácího produktu. Ten jsme ale pro náš výpočet indexu oligarchie nevybrali z toho důvodu, že národní bohatství domácností má podle našeho názoru větší vztah s bohatstvím jednotlivců, než samotný hrubý domácí produkt.

Náš postoj k psaní této práce bude nestranný. Pouze se pokusíme do největší míry zaznamenat fakta, ve kterých budeme hledat souvislosti.

3 Hospodářská politika a panství práva

Protože právě ekonomie poskytuje analytický aparát (jak vyplývá z této kapitoly), který je schopný identifikovat a měřit oligarchii ale i její vliv na fungování ekonomiky a demokracie, zaměříme se na dva přístupy k hodnocení hospodářské politiky. Následně navážeme souvislost na panství práva a možnosti jeho měření. Poukážeme na vztah PP s demokracií, ekonomickou svobodou, ordoliberalismem a oligarchií.

3.1 Tradiční pohled na hospodářskou politiku – magický čtyřúhelník

Pro vysvětlení pojmu hospodářská politika nemusíme vymýšlet složité definice. Stačí nahlédnout do učebnic ekonomie. Tam najdeme většinou objasnění ve dvojmísmyslu. Buď jako vztah státu k ekonomice, kdy stát provádí záměrnou, praktickou činnost, anebo že hospodářská politika spočívá v pojetí teoretické disciplíny, která se zabývá analýzou probíhajících jevů, u kterých je nutné zázemí teorie pro rozhodnutí, které nástroje a postupy budou použity.

Hospodářskou politiku tedy můžeme definovat jako „*samostatnou vědní disciplínu nacházející se na pomezí ekonomické teorie a hospodářské praxe.*“ (Žák, 2006).

Tradičním cílem hospodářské politiky je zabezpečení předpokladů pro stabilitu a zdokonalující se vývoj ekonomiky. Cíle státu vždy stojí na prvním místě a tradiční hospodářské cíle jsou logicky pouze částí všech cílů (Kliková, 2003).

Cíle jsou zobrazeny pomocí tzv. magického čtyřúhelníku, jehož vrcholy jsou tvořeny mírou nezaměstnanosti, ekonomickým růstem, vnější rovnováhou a inflací. K hodnocení cílů nám slouží plocha magického čtyřúhelníku, popř. i ostrost úhlů, kterou srovnáváme v základním a srovnávaném období, anebo se srovnávají základní a optimální hodnoty (Dušková, 2012).

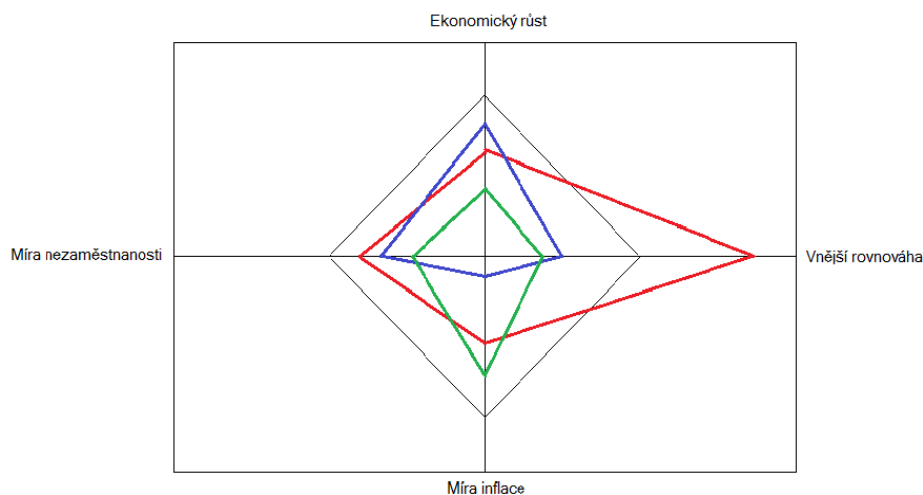
„*Čím více se bude magický čtyřúhelník sledované zemi blížit magickému čtyřúhelníku optimálnímu, tím lze hospodářskou politiku považovat za úspěšnější a účinnější.*“ (Žák, 2006).

Cíle jsou stanovovány nositeli hospodářské politiky, kam patří zejména vláda (v oblasti fiskální politiky) a centrální banka (v oblasti monetární politiky). Jelikož nejde, aby se dosahovalo všech cílů naráz, stát vytváří jistou stupnici – pořadí.

Dalším přístupem k hodnocení HP je tzv. *rating*, který sestavují mezinárodní ratingové agentury. Rating měří bonitu států, na základě které se určuje jejich důvěryhodnost. „*Rating je nezávislé hodnocení, jehož cílem je zajistit, a to na základě komplexního rozboru veškerých známých rizik hodnoceného subjektu, jak je tento subjekt schopen a ochoten dostát včas a v plné výši všem svým splatným závazkům.*“ (Vinš, 2005).

Obr. 1 zachycuje dosažené hodnoty magického čtyřúhelníku České republiky (zelená), Německa (červená) a Ruska (modrá) v roce 2013. Při porovnání ploch těchto čtyřúhelníků si můžeme všimnout, že oligarchizovaná země dosahují ne-

příznivějších hodnot a plocha čtyřúhelníku je menší. Jelikož tento tradiční přístup hodnocení hospodářské politiky a ani hodnocení HP pomocí ratingu nepřináší pohled na příčinné ukazatele, např. důsledky působení zájmových skupin, pojďme se podívat na jiný přístup a to na základě myšlení Waltera Euckena, představitele myšlení v rádech.

Obr. 1 Magický čtyřúhelník.

Tab. 1 Hodnoty magického čtyřúhelníku Česka, Německa a Ruska v 2013.

	Optimum ¹	Česko	Německo	Rusko
Ekonomický růst	3 %	-0,7	0,1	1,3
Míra nezaměstnanosti	5 %	7	5,2	5,5
Míra inflace	2 %	1,4	1,6	6,76
Vnější rovnováha	0 %	-1,4	6,5	-1,27

Zdroj: Eurostat (2013, 2014a, 2014b, 2014c), The Statistics Portal (2014a, 2014b, 2014c, 2014d).

3.2 Kritika tradičních cílů HP a cíle HP dle Waltera Euckena

Walter Eucken byl významný německý ekonom, který se hlásil ke směru tzv. ordoliberalismu. Ten závisel především na stanovení pravidel - myšlení v rádech. Měl se zabezpečit takový společenský řád, který by byl ustálený, vnitřně nerozporuplný a doplňoval by rozvoj ostatních řádů, např. právního. K tzv. německému hospodářskému zázraku, kterému napomohl i sám Walter Eucken, došlo zejména z důvodu, že ordoliberalismus odmítal krátkodobé zásahy státu do ekonomiky (Eucken, 2004).

První magický vrchol - Ekonomický růst odmítá, protože při snaze státu o zvyšování ekonomického růstu stát neuznává svobodnou volbu člověka mezi

¹ Optimální hodnoty jsou definované organizací OECD.

prací a jeho volným časem, ale vnucuje mu svůj postoj. Lidé se rozhodují, zda chtějí pracovat anebo preferují volný čas. Cílem člověka není přece produkce statků, jinak by se o to snažil sám (Eucken, 2004).

Druhý magický vrchol – Míru nezaměstnanosti odmítá z vlastních zkušeností na příkladu Německa z roku 1946, kdy všichni lidé byli zaměstnáni, ale ne smysluplně. Dělníci nepracovali v továrně, ale prováděli práci zahradníka. Pekaři byli zaměstnáni zase v továrně jenom proto, aby si zabezpečili potraviny. Všichni měli práci, všichni se chovali ekonomicky, *„avšak jejich produktivní výkon byl v rámci nedostatečně řízeného celkového procesu velmi malý.“* (Eucken, 2004, str. 206-207).

Třetí magický vrchol – Inflace. K němu se Eucken (2004, str. 239) vyjadřuje tak, že aktivní monetární politika centrálních bank nepřispívá k bohatství státu, ale naopak narušuje spolupráci tržních aktivit, tzn. funkci cen. Sám by odstranil státní regulace a doporučil vytvořit *„mezinárodní peněžní systém, jenž umožní soutěž mezi ekonomikami, založený na přísných pravidlech, který by fungoval pokud možno automaticky.“* Další cíl tradiční hospodářské politiky zamítá s vysvětlením, že pokud vyhasne aktivní monetární politika, nemůže existovat ani inflace.

Poslední magický vrchol – Vnější rovnováha. Cílem státu by měl být především blahobyt lidí. To, aby každý nakupoval, prodával a směňoval podle toho, jak jim osobně to vyhovuje a jak by s tím byli spokojeni. Rovnováha tímto způsobem prý nastává vždy a nepotřebuje žádné další zásahy, jako jsou cla, embarga atd. (Eucken, 2004).

Eucken se snažil popsat nerozporné hospodářsko-politické cíle, jejichž význam se výrazně liší od výše zmíněných. Radíme sem myšlení v řádech, boj proti ideologiím, boj proti ovládnutí státu zájmovými skupinami a boj proti privilegiím jako cestě k monopolu.

V rámci myšlení v řádech Eucken (2004) vidí smysl v tom, že pokud stát nebude mít stanoven pevná pravidla, na základě kterých nebude moct provádět svá rozhodnutí, může se dostat do problémů. Propaganda ideologie mocenských skupin působí negativně na lidi. Mnoho mocenských skupin, zejména politické strany se snaží zneužít nevědomost lidí poskytnutím pomoci ve formě privilegií, podpor a dotací. Propagandistické názory se stávají názory většiny, které se diametrálně odlišují od myšlení v řádech (Eucken, 2004).

V rámci této práce je pro nás nejdůležitější boj proti ovládnutí států zájmovými skupinami a boj proti privilegiím jako cestě k monopolu. Zájmové skupiny ovlivňují státní rozhodnutí a stát se dostává pod vedení zájmových skupin. Tento přesun kompetencí probíhá nenápadně a skrytě. Je velmi obtížné, aby se tomu stát bránil, protože sám vystupuje jako ochránce práv. Mocenské skupiny provádějí určité činnosti, jejichž výsledek není nejefektivnější pro blaho společnosti. V této fázi se oddalujeme od rovnováhy hospodářského procesu a dochází k oslabení moci státu (Eucken, 2004).

Posledním cílem Eucken (2004, str. 244) vysvětluje, že bychom se měli *„v první řadě obracet nikoliv proti nešvarům existujících mocenských útvarů, ale proti vzniku mocenských útvarů vůbec.“* Jakmile bude stát udělovat výhody některým ekonomickým subjektům, dá tím podnět ke vzniku monopolu, který vede ke změně

hospodářského řádu. Jenže monopoly můžou nabýt moc v legislativě a ta může způsobit změnu jiných řádů. Stát by se měl zejména snažit o dosažení rovnováhy, kterou ale nedosáhne tvorbou monopolů, nýbrž zabezpečením konkurenčního prostředí (Eucken, 2004).

Z Euckenovy analýzy tedy vyplývá, že zvláště v případě existence zájmových skupin potřebujeme najít jiný ukazatel hospodářské politiky, kterým se budeme snažit změřit panství práva.

3.3 Panství práva

Svobodu nezávislých zemí můžeme charakterizovat jedním slovem, které si občané Anglie v době vlády královny Elizabeth I. vypůjčili od Řeků, *isonomia* – v angličtině *isonomy*. Význam nabýval mnoha forem např., stav rovných zákonů pro všechny a odpovědnost soudců, rovnost před zákonem, vláda práva. Až se pozastavil u názvu *the rule of law* – panství práva. A právě dějinami panství práva se zabýval Friedrich Hayek, o jehož myšlenky se budeme opírat (Hayek, 1978).

Smyslem panství práva jsou tři základní principy. Zaprvé, politické zřízení musí být řízeno obecnými pravidly, která jsou předem určená. Zadruhé, tyto pravidla musí být uplatňována a musí mít vynucené dodržování. A jako poslední, spory ohledně pravidel musí být řešeny efektivně a spravedlivě. Panství práva vynucuje, objasňuje a zdůvodňuje zákony (Saunders, 2003).

Panství práva má dvě vlastnosti – předvídatost a rovnost. Vládní orgány mají sklon raději stanovovat hranice práva, než aby používaly právo nepředvídaté a následně trestaly, protože se obávají povstání. Když zkoumáme panství práva a ideální spravedlnost, kde se se všemi obyvateli zachází rovně, tak musíme uznat, že dokonalého panství práva nebude nikdy dosaženo. Ale můžeme se k němu alespoň přiblížit (Przeworski, 2003).

V případě, že je panství práva slabé, dochází k problémům – léky nedosáhnou zdravotnických zařízení, trestní činy procházejí bez povšimnutí, zákony se používají nerovnoměrně napříč společnostmi a dochází k brždění zahraničních investic. Efektivní panství práva pomáhá snížit korupci, zlepšuje veřejné zdraví, zlepšuje vzdělání, zmírňuje chudobu a chrání lidi před nespravedlností a nebezpečím. Posilující panství práva je hlavním cílem vlády, dárců, podniků a organizací občanské společnosti na celém světě (Botero, 2014).

Dalším problémem při oslabování panství práva jsou instituce. Institucionální prostředí je „*system formálních zákonů, pravidel, směrnic a procedur a neformálních konvencí, tradic, zvyků a norem, které utvářejí a omezují sociálně ekonomickou aktivitu a chování lidí.*“ (Hučka, 2011). Národy jsou úspěšné, když vytvoří inklusivní politické a ekonomické instituce, a selhávají, když se tyto instituce stanou extraktivními a shromažďují moc a příležitosti v rukou mála. Inklusivní ekonomické instituce, které prosazují vlastnická práva, vytváří rovné podmínky a podporují investice do technologií a dovedností, jsou napomáhající hospodářskému růstu (Friedman, 2012).

Jak vidíme, instituce jsou založeny na základě zákonů a pravidel. Jakmile nebude fungovat panství práva, instituce budou selhávat a nebude fungovat ani ekonomika dle magického čtyřúhelníku. Tyto instituce se pokusíme měřit následujícími indexy.

3.3.1 Index panství práva

Index panství práva vytváří nezávislá a disciplinární organizace The World Justice Project, která se zabývá analýzou indexu panství práva už od roku 2010. Panství práva poskytuje základ pro společnost a rovnost – komunity, které nabízejí udržitelný ekonomický vývoj, odpovědnou vládu a respektují lidská práva.

The WJP zakládá význam panství práva na čtyřech principech:

1. Vládní představitelé stejně jako jednotlivci a soukromé subjekty jsou pod zákonem odpovědní.
2. Zákony jsou jasné, publikované, stálé, jsou uplatňovány pravidelně; chrání lidská práva, zahrnují ochranu lidí a jejich majetek.
3. Proces, na základě kterého jsou zákony schválené, vykonávané a vynutitelné je dostupný, spravedlivý a efektivní.
4. Spravedlnost je splněna včas pomocí kompetentních, etických a nezávislých zástupců, kterých je dostatečné množství, mají odpovídající zdroje a odrážejí povahu společností, kterým slouží.

(Botero, 2014).

Nicméně vývoj panství práva vyžaduje jasnost základních rysů panství práva, jakožto i dostatečný základ pro jeho hodnocení a měření. Index měří dodržování panství práva na základě sledování politických výsledků (jako je např., zda lidé mají přístup k soudům nebo zda je trestný čin skutečně kontrolován), na rozdíl od snah, které se zaměřují na zákony v knihách (Botero, 2014).

Index představuje profil panství práva v každé zemi na základě 47 ukazatelů patřících do 9 témat:

1. Omezení státních mocností
2. Absence korupce
3. Otevřenost vlády
4. Základní lidská práva
5. Pořádek a bezpečnost
6. Vymáhání právních předpisů
7. Občanské spravedlnost
8. Trestní spravedlnost

9. Neformální spravedlnost² (Botero, 2012).

Index panství práva dosahuje hodnot $<0;1>$, kde dosáhnutí hodnoty 1 znamená dosáhnutí 100% panství práva – státní mocnosti jsou zcela omezené, není zde žádná korupce, vláda je otevřená, lidé mají možnost svobody a práva, je zde zcela perfektní pořádek a bezpečnost, právní předpisy jsou vymahatelné a převládá zde občanská a trestní spravedlnost (Botero, 2014).

3.3.2 Index ekonomické svobody

Dalším indexem, jímž lze panství práva měřit, je index ekonomické svobody. Už od roku 1995 je vytvářen společností The Heritage Foundation. Index ekonomické svobody představuje pozitivní vztah mezi ekonomickou svobodou a řadou pozitivních sociálních a ekonomických cílů (The Heritage Foundation, 2015). Index ekonomické svobody by měl měřit, do jaké míry je chráněno oprávněně nabyté vlastnictví a jak se jednotlivci zabývají dobrovolnými transakcemi (Gwartney, 1996).

Ideály ekonomické svobody jsou silně spojeny se zdravější společností, čistším prostředím, větším bohatstvím na obyvatele, lidským rozvojem, demokracií a eliminací chudoby (The Heritage Foundation, 2015).

Index ekonomické svobody zahrnuje 10 ukazatelů seskupených do čtyř témat:

1. Panství práva (vlastnická práva, svoboda od korupce)
2. Velikost vládního sektoru (fiskální svoboda, vládní výdaje)
3. Efektivita regulace (svoboda podnikání, svoboda práce, měnová svoboda)
4. Otevřené trhy (svoboda obchodu, svoboda investic, finanční svoboda)

(The Heritage Foundation, 2015).

Index ekonomické svobody dosahuje hodnot $<0;100>$, kde hodnoty blíží se k nule vyjadřují nejméně svobody a blíží se ke stu absolutní svobodu (The Heritage Foundation, 2015).

3.3.3 Index demokracie

Index demokracie vytváří The Economist Intelligence Unit od roku 2006 a poskytuje přehled o stavu demokracie na celém světě o 165 nezávislých státech. V demokracii je vláda jen jedním prvkem sociální struktury z mnoha. Další představují různé instituce, politické organizace a sdružení (The Economist Intelligence Unit, 2011).

² I přesto, že je neformální spravedlnost zahrnuta v indexu panství práva jako deváté téma, nemá samostatnou položku ve výpočtech. V průběhu posledních dvou let bylo vynaloženo obrovské úsilí na zjištění dat o neformální spravedlnosti ve 12 zemích. Nicméně složitost těchto systémů a obtíž měření jejich spravedlnosti a účinnosti takovým způsobem, který je i systematický a srovnatelný ve všech zemích, byl mimořádně náročný (Botero, 2014).

Index demokracie obsahuje 5 kategorií:

1. Volební proces a pluralismus
2. Občanská svoboda
3. Fungování vlády
4. Politická účast
5. Politická kultura

(The Economist Intelligence Unit, 2011).

Hodnoty indexu demokracie se pohybují v rozmezí <0;10>. Čím vyšší hodnota ID, tím vyšší demokracie. Plná demokracie je v rozmezí <8;10>, demokracie s nedostatky <6;7,9>, hybridní režimy <4;5,9> a <míň než 4> jsou autoritářské režimy (The Economist Intelligence Unit, 2011).

3.4 Demokracie a její vztah k panství práva

S výrazem demokracie se poprvé setkáváme v 6. století před Kristem v antickém Řecku. Došlo zde ke svrnutí vládců a nebyli zvoleni noví. Měšťané si vládli sami a vznikla tzv. demo(s)kracie, kde demos nabývá dvou významů – lid i dav (Kohák, 2002).

Nicméně demokracie je státní zřízení, ve kterém vládne lid. Ten by neměl zahrnovat privilegované stavy a ani rozdílné společenské třídy. V rámci demokracie by si měli být všichni rovni ve smyslu stejné příležitosti účastnit se na vládě. Účast všech na vládě je výhodná, pokud je chráněn společný zájem a jsou vytyčena pravidla pro společný život a hranice rozhodování (Kozák, 2002).

„Demokratickou formu vládnutí dnes spojujeme především s ochranou lidských práv a svobod, reprezentativní formou vlády se zástupci volenými v periodicky se opakujících volbách podle všeobecného volebního práva, kontrolou politiky občany atd.“ (Dočekalová, 2010).

Demokratické vlády se snaží, aby každý prosazený zákon v parlamentu pokrýval co nejširší škálu a aby i ti, kteří nevolili, spadali do této škály. A i k těm, kteří tam nepatří, se má přistupovat ohleduplně (Kozák, 2002).

V demokratických státech je preferováno zejména obecné právo, protože je vnímáno jako vstřícné k lidem. Jednotlivé případy řeší soudci, zobecňování je v rukou zákonodárců. Stanovy, které jsou považovány za nedostatečně jasné, jsou kritizovány a považovány za nedemokratické ba dokonce protiústavní (Scalia, 1989).

3.4.1 Řešení problému v dějinách ekonomického myšlení

Bude užitečné provést krátký přehled historických názorů na souvislost mezi demokracií a panstvím práva. Ježto Hayek provedl dějiny panství práva, budeme se opírat o něj.

- **Platón**

Platón nebyl zastáncem demokracie. Soudil, že demokracie se časem přemění v tyranii – ve vládu oblíbeného individua. Dle jeho názoru cestou ke stabilitě a pořádku společnosti je oligarchická vláda přirozených elit, tedy něco jako kombinace oligarchie a demokracie, tzv. *Politeia* (Holman, 2005). Platón se ke vztahu panství práva a demokracie vyjadřuje tak, že demokracii vidí spíše jak její kontrast než jejich souznění (Hayek, 1978).

- **Aristoteles**

Aristoteles, jakožto žák Platóna, preferoval také kombinaci dvou systémů a to demokracii a oligarchii. Přitom nezastával ani jednu samu o sobě. Je to vláda menšiny, kterou si vybrala většina, jež vládne k užtku všech a funguje na bázi zákona (Štědroň, 2013). Aristoteles více než Platón dbal na panství práva a zastával názor, že nejvyšší moc mají pravidla a zákony. Neschvaloval druh vlády, ve kterém „vládne lid a nikoliv zákon“ a ve kterém „rozhoduje většina hlasů a nikoliv zákon.“ (Hayek, 1978).

- **Cicero**

Cicero, jež byl hlavním předchůdcem moderního liberalismu, neviděl žádný rozpor mezi právem a svobodou. Říkal, že svoboda je zčásti závislá na určitých vlastnostech zákona, jeho obecnosti a jistotě. Právní předpisy, které v době života Cicera měly sloužit výhradně k ochraně svobody jednotlivce, tedy už dnes nemají stejný charakter (Hayek, 1978).

Postoj Hayeka (2004) k tématice vztahu mezi demokracií a panstvím práva není moc optimistický. Tvrdí, že nelze očekávat od většinové vlády, že bude chtít přijmout svévolné donucovací opatření. Hayek (2004) dále vysvětluje, že sám nemá nic proti demokratickým systémům, jen je proti většinové vládě. Hayek tedy stál primárně za panstvím práva, které bylo garancí svobody. Rozlišoval mezi liberálním konstitucionalismem a ideou demokracie, kde v rámci liberálního konstitucionalismu prosazoval omezující ústavu. Ta by omezovala zejména pravomoci vlády, např. nemožnost zasahovat do lidských práv (Hayek, 2004).

Takže při hledání vztahu panství práva a demokracie si nelze nevěšimnout dva žádoucí znaky politického systému - panství práva vyžaduje dodržování ústavy a ústava jako taková, chrání demokratické a lidské standardy (Saunders, 2003).

3.5 Ekonomická svoboda a její vztah k panství práva

„*Ekonomická svoboda je základní právo každého člověka ke kontrole vlastní práce a majetku.*“ (The Heritage Foundation, 2015). V ekonomicky svobodné společnosti mají jednotlivci možnost pracovat, vyrábět, konzumovat a investovat, kdykoliv se jim zlíbí. Vlády nechávají práci, kapitál a zboží volně se pohybovat a vyhýbají se nátlaku nebo omezení svobody nad rámec rozsahu nezbytného pro ochranu a udržení svobody (The Heritage Foundation, 2015).

Lidé jsou ekonomicky svobodní, když získají majetek bez použití síly a podvodu (Gwartney, 1996). Důležitou součástí ekonomické svobody je osobní volba,

dobrovolná směna, svoboda konkurovat na trzích a ochrana osob a majetku. Pokud vlády zasahují do těchto oblastí, snižují ekonomickou svobodu. Také ji může snižovat omezení pro vstup na trh práce a obchodních aktivit. Instituce a politiky jsou v souladu s ekonomickou svobodou, když umožňují dobrovolnou směnu a chrání jednotlivce a jejich majetek. Vlády podporují ekonomickou svobodu tím, že poskytují právní strukturu a systém vymáhání práva, jenž chrání vlastnická práva jednotlivců (Lawson, 2008).

Jak už jsme vzpomněli v kapitole výše, Hayek byl zastáncem panství práva, které má zaručovat svobodu. Jakmile vláda zasahuje do ekonomických činností, ekonomická svoboda je narušena. Ekonomická svoboda tedy závisí na vývoji panství práva.

3.6 Ordoliberalismus a jeho vztah k panství práva

Walter Eucken byl hlavním představitelem ordoliberalismu, jehož postoj k cílům hospodářské politiky jsme už zmínili v předešlé kapitole. Jistý vliv na formování freiburské školy měl i nositel Nobelovy ceny za ekonomii Friedrich August Hayek, který byl sám představitelem rakouské školy (Hayek, 2008).

Počátky ordoliberalismu sahají do druhé poloviny 30. let 20. století. Ordoliberalismus vznikl v Německu na základě učení freiburské školy, jejíž hlavní myšlenkou bylo zamezit zneužívání státní moci pomocí řádu. Aby tržní ekonomika fungovala, bylo nutné vytvořit univerzální podmínky, kterým je myšlen právní řád. Ten měl zajistit hospodářskou svobodu, dodržování smluv a ochránit majetková práva (Holman, 2005).

Jak už sám název napovídá, ordoliberalismus vznikl na filosofii liberalismu. Vycházel z toho, že stát má zajistit svobodu a bezpečnost jedinců, obranu státu a soudnictví. Kdežto ordoliberalismus měl navíc vytvořit právní řád pro fungování tržního hospodářství (Holman, 2005).

Vznik ordoliberalismu je spojován s reakcí na Velkou depresi 30. let. Dalším podnětem byl socialistický hospodářský systém, jenž zavedl vůdcovský princip. Ten sice nezrušil soukromé vlastnictví, ale odmítal náklonnost soukromých vlastníků a vytvořil specifický druh centrálně řízené ekonomiky (Sojka, 2010).

Zastánci ordoliberalismu zastávali názor, že v budoucnosti budou existovat jenom dva druhy hospodářství, a to centrálně řízené hospodářství a tržní hospodářství (Sojka, 2010). Dle Waltera Euckena (2004) nelze, aby tyto formy existovaly čisté, ale vždy se objeví v kombinaci, ve které jedna pokaždé převládá.

Na základě špatných zkušeností z 19. století s velkou a zároveň negativní tržní silou společností, ordoliberalové vytvořili průhledný a perfektně fungující systém hospodářské soutěže. Ordoliberalové se domnívali, že vytvoření právního rámce ze strany státu je nezbytné pro zachování a ochranu volné soutěže. Hlavním cílem bylo zajistit skrz vytvoření parametrů nezasahování byrokracie do fungování trhů a zlepšení celkového hospodářského rozvoje, který byl základním kamenem pro vznik tzv. „německého hospodářského zázraku“ (Duden Wirtschaft, 2013).

Vytváření fungujícího tržního hospodářství přineslo další problémy ve smyslu zájmových a mocenských skupin, které potlačovaly konkurenci na trzích a vyvíjely politické tlaky. Skupiny si vytvářely spojení a kontakty s politiky, byrokraty a politickými stranami, jejichž prostřednictvím si prosazovaly svoje zájmy. Tyto skupiny byly ordoliberali nazývány „*novými feudalitami*“. Právě proto bylo nutné vytvořit řád, podle kterého by nebylo možné, aby mocenské skupiny zasahovaly do chodu státu. Pokud bude hospodářská politika zabezpečena řádem, stát nebude mít možnost do ní zasahovat a může se soustředit na důležitější aktivity. „*Hospodářská politika nemá představovat „tlustocha“, který na sebe nabalil tolik funkcí, že se téměř znehybnil, nýbrž „atleta“, který je schopen vykonávat svých několik málo funkcí aktivně a výkonně.*“ (Holman, 2005, str. 345).

Pokud tedy hledáme vztah mezi panstvím práva a ordoliberalismem, můžeme konstatovat, že je zde silné spojení právního a ekonomického řádu a stát při tom plní důležitou roli. Holman (2005) tvrdí, že ordoliberalismus je spojením svobody a řádu a jeho myšlení spočívá v liberalismu. Ordoliberalismus představuje politiku řádu a práva, tedy vznikl na základě panství práva, a jejich vzájemný vztah je nevyvratitelný.

3.7 Oligarchie a její vztah k panství práva

Termín oligarchie pochází z řeckého slova *Ὀλιγαρχία* (Oligarchía). Vzniklo spojením dvou řeckých slov *oligos* - málokterý a *archó* - vládnu. Jak už naznačují tyto dvě slova, oligarchie představuje vládu menšiny (Nesvadba, 1999). Pokud nahlédneme do slovníku cizích slov, zjistíme, že výkladem pro oligarchii je vláda několika osob, což pouze dokládá náš úsudek (Slovník cizích slov, 2015). Výraz oligarchie postupem času mění svůj počáteční význam a lidé si ho podle potřeb upravují. V dnešní době se už tolik o oligarchii nemluví jako o formě vlády, ale spíše jako o možnosti řízení ve společnostech a organizacích.

Ve svém současném významu v Rusku, kde je téma oligarchie na každodenním pořádku, termín oligarcha označuje podnikatele, který ovládá dostatečné zdroje pro to, aby mohl ovlivňovat státní politiku (Guriev, 2005). V rámci této práce budeme oligarchii chápat dle myšlenek Gurieva, protože zájmy oligarchů jsou skupinovými zájmy a ty jsou proti panství práva, jak už věděl Walter Eucken.

Železný zákon oligarchie definoval německý sociolog Robert Michels, jehož myšlenka spočívala v tom, že všechny organizace jednou podlehnou vládě elity i přesto, že některé usilují o demokratické postupy a ideály (Sluyter-Beltrao, 2013). V organizaci o důležitých věcech rozhoduje vládnoucí menšina, kdežto zbývající většina je jí pouze vedena. Když je organizace velká, není možné, aby rozhodovali všichni a proto v ní dochází k oligarchii. Michels popisuje tuto problematiku na příkladu politických stran, kde se zaměřuje zejména na Sociálně-demokratickou stranu v Německu. Říká, že zájmy a názory vůdců politické strany se pořád více a více oddalují od zájmů ostatních členů. Michels se také proslavil známým výrokem: „*Who says organization says oligarchy.*“ (Dvořák, 2006).

Totožné myšlení měl i italský politik a vědec Gaetano Mosca, který stál za názorem, že se ve společnosti objevuje mocenská nerovnost a že v ní musí nevyhnutelně vládnout elita. Rozděluje společnost do dvou tříd – na tu, která vládne a tu, která je ovládána. Dalším důležitým jménem je i Vilfredo Pareto, který se podílel spolu s Michelsem a Moscou na vzniku teorii elit. Tento italský politolog a ekonom věřil, že společnost je založena na střídání se dvou typů elit – inovativních a konzervativních. Inovativní jsou chytrí, precizně plánují, jsou strategové. Kdežto konzervativní často podléhají politickým podvodům a strategiím inovativních, čímž přicházejí o elitní pozici a zbytečně se snaží udržet si společenskou stabilitu (Šubrt, 2013).

3.7.1 Oligarchie a zájmové skupiny

Jak už jsme uvedli v kapitolách výše, zájmové skupiny jsou pro stát velice důležité. Představují zde volební sílu, kterou si politici nemůžou dovolit ztratit. Jejich pozici zneužívají a vyžadují zvláštní zacházení, na základě kterých politici podléhají jejich tlakům, kam můžeme zařadit např. tvorbu legislativy. Zejména proto Walter Eucken (2004) požaduje, aby tento problém řešili nositelé hospodářské politiky jako jeden z nejzávažnějších.

Zájmové skupiny vznikají sdružováním jednotlivých lidí, kteří nejdříve mají svůj cíl, jež sdílí i jiní, a poté vznikne zájem společný. Sledování společného cíle může probíhat organizovaně (např. zaměstnanecké svazy, odbory), ale i neorganizovaně (např. důchodci). Ovlivňování hospodářské politiky přináší zájmovým skupinám buď osobní prospěch, anebo nechtějí, aby nějaké politické rozhodnutí poškodilo jejich zájmy (Kliková, 2003).

Problematice zájmových skupin se věnoval také Mancur Olson (2008), který podotýká, že při rozvoji hospodářství země dochází ke zvyšování vlivu zájmových skupin, jejichž přítomnost následně rozvoj zpomalí. Vznik zájmových skupin se nejdříve jeví jako modernizace státu, ale pouze do doby, než se projeví jako její překážka.

3.7.2 Oligarchie – realita nebo výmysl

Většina dnešních odborníků věří představě, že žijeme v demokracii. Je to ale opravdu tak? Není dnešní demokracie pouze určitou maskou a zástěrkou pro oligarchizovaný systém? Pod oligarchií si můžeme představit formu vlády, v níž malý počet lidí dělá rozhodnutí podle jejich názoru, laicky řečeno za zavřenými dveřmi (Kempf, 2012).

Dle Kempfa (2012) kolaps finančního systému, který se koná od roku 2007, svědčí o nové síle oligarchů. Zodpovědní lidé za finanční krizi měli být potrestáni, ale tentokrát to bylo jiné. Finanční systém zůstal stejný a bohatí diktovali lidem, kteří byli zodpovědní za provádění politiky, co dělat.

V demokracii je silně rozlišován veřejný sektor, v němž jde o veřejný zájem, a soukromý sektor, sloužící pro soukromé zájmy. Politické orgány však přijímají rozhodnutí, které se prolínají ve sféře veřejné i soukromé. Můžeme vidět, že oligar-

chická síla roste a přebírá kontrolu nad veřejným sektorem. Například bohatí lidé z finančního sektoru přechází z bank do pozic, kde můžou provádět politická rozhodnutí (Kempf, 2012).

Tab. 2 poskytuje seznam ruských oligarchů, a uvádí, zda mají vlastní banku, popř. určitý podíl nebo nikoli. Můžeme tedy polemizovat nad tím, zda oligarchům samofinancování z vlastních bank pomáhá v provádění jejich činností.

Tab. 2 Seznam ruských oligarchů a jejich podíl v bance.

Jméno	Podíl v bance
Berezovskij Boris	Ne
Chodorkovskij Michail	Ano
Děripaska Oleg	Ne
Abramovič Roman	Ne
Gusinskij Vladimir	Ano
Lužkov Jurij	Ne
Smolenskij Alexandr	Ano
Potanin Vladimir	Ano
Vinogradov Vladimir	Ano
Friedman Michail	Ano

Zdroj: Lampášová (2008).

Andrej Babiš, ministr financí ČR, je považovaný za největšího oligarchu v České republice. Jeho firma Agrofert a. s. finančně podporuje hnutí ANO. Strana je tedy plně v jeho moci. Funkce ministra financí mu přináší velkou výhodu a to moc nad státními podniky. Babiš obměnil orgány například společnosti ČEZ a. s., dále ve státních ropných společnostech jako Meru. Podíl v bance nemá (Klimeš, 2015).

Roste význam velkých finančních společností a i ideologie privatizace, skrz kterou oligarchové snadněji přijímají veřejné příjmy do svých pokladen. Privatizace, jež proběhla v době transformace české ekonomiky, byla jedna z příčin pro vznik oligarchů. Globalizace ekonomiky se tak projevuje jako proces koncentrace a mnoho odvětví ekonomiky se tak stává působištěm oligopolů (Kempf, 2012).

Guriev (2005) v jeho práci o oligarchizovaných společnostech říká, že oligarchizované společnosti více investují než ostatní. Pokud společnosti řízené oligarchy získali velké finance z doby privatizace, začaly tyto finance vypouštět ve formě investic až kolem roku 1998 (ne moc brzo, ne moc pozdě).

Tab. 3 uvádí aktiva a investice dvou českých společností, které by mohly být dle našeho úsudku součástí oligarchie: ČEZ a. s. (energetický sektor), Agrofert a. s. (chemický, zemědělský a potravinářský sektor). Jak už jsme uvedli výše, Babiš je vlastníkem firmy Agrofert a. s. a také má moc nad státními podniky, např. jak už jsme zmínili u společnosti ČEZ a. s.

Tab. 3 Aktiva a investice ČEZ a. s. a Agrofert a. s. v mil. Kč.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ČEZ a. s.						
→Aktiva	158 284	171 810	180 287	196 510	202 224	202 373
→Investice	22 300	18 900	18 100	15 800	13 500	8 300
AGROFERT a. s.						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
→Aktiva	18 292	21 846	31 220	36 278	43 640	54 760
→Investice	2 002	2 620	1 624	2 877	3 991	7 116

Zdroj: ČEZ a. s. (1996, 1998, 2001, 2002), Agrofert a. s. (2002, 2003).

Oligarchická forma vlády věnuje velkou pozornost tomu, aby volby vypadaly standardně, tím máme na mysli, že si lidé volí zástupce dle svých preferencí. Ale aby se zabránilo využívání práv zástupců nežádoucím směrem, lidé stvořili tzv. lobbování. Jde o diskrétní způsob ovlivňování volených úředníků a politiků skrz tzv. zkombinovanou ekonomiku, která představuje své specifické zájmy. Tyto zkombinované ekonomiky se nacházejí ve všech sektorech (Kempf, 2012).

Setkáváme se tu s další problematikou a to porozumění politiky občany. Dle Lippmanna (1921) občané nejsou schopni pochopit veškeré podrobnosti politiky a nepřinášejí veřejné názory, pouze souhlasí nebo nesouhlasí s návrhem politiků. Schumpeter (2004, str. 280) říká: „*Jakmile typický občan vstoupí na jeviště politiky, snižuje se úroveň jeho duševního výkonu. Argumentuje a analyzuje způsobem, který by v oblasti svých opravdových zájmů sám uznal za infantilní. Stává se z něj zase primitiv. Jeho myšlení je asociální a emotivní.*“

Tedy definici dnešní demokracie nemůžeme lehce chápat jako vládu lidu, protože ne všichni politici rozumí a dokážou se na základě vlastních myšlenek rozhodnout. Představa, že občané nejsou schopni zachytit složité problémy moderní společnosti, je základním motivem, s nímž oligarchové zakládají svoji nadvládu (Kempf, 2012).

Je těžké říct, jestli se ve státě odehrává oligarchie nebo ne, protože nejsou stanovené jasné hranice mezi demokracií a oligarchií. Bylo by nápomocné vypočítat míru oligarchie, ale žádný takový index neexistuje. Spolu s literaturou (Guriev, 2005) se domníváme, že existence oligarchů snižuje konkurenční prostředí a proto se dále budeme zabývat Herfindahl-Hirschman indexem.

Oligarchie se nemusí nutně vyskytnout, kde vládne menšina. Ale vyskytuje se tam, kde bohatým patří moc. Moc oligarchů spočívá v kontaktech a vztazích s politikami, které jim zajistí alespoň na míru ušitý zákon, pokud ne přímo prospěšný obchod. Tyto finanční skupiny ale i jiní podnikatelé mají přístup do klíčových odvětví, která jsou spojená se státem. Všechny odvětví ovlivňují běžný život

a je jedno, zda se jedná o automobilový průmysl, energetiku nebo zdravotnictví (Obradovič, 2014).

Dle studie Gurieva (2005) o roli oligarchů v Rusku, oligarchové můžou být politici, úředníci ale také soukromí vlastníci, kteří řídí velké firmy a ovlivňují trh. Volné konkurenční trhy poskytují nejlepší institucionální strukturu (Boettke, 1993).

Tab. 4 znázorňuje podíl čtyř největších výrobců na trhu a Herfindahl-Hirschman index Ruska vypočítaný dle studie Gurieva z roku 2005 seřazený dle HHI sestupně. Největší HHI a podíl 4 největších výrobců na trhu má sektor zemního plynu.

Jedny z nejvyšších hodnot HHI u Ruska dosahuje odvětví plynárenství a energetiky viz Tab. 4, a proto se v této práci také zaměříme na tyto sektory.

Tab. 4 Koncentrace sektorů Ruska.

Sektor	Podíl 4 největších výrobců na trhu ³	HHI
Zemní plyn	94 %	8 655
Tabák	91 %	3 121
Šperky	87 %	2 666
Automobilní sektor	71 %	2 365
Hliník	90 %	2 274
Energetika	49 %	1 736
Nealkoholické drinky	62 %	1 610
Olej	59 %	1 347
Pneumatiky	64 %	1 338
Guma	65 %	1 291
Železná ruda	59 %	1 190
Uhlí	47 %	691
Léky	37 %	446
Vodka	33 %	384
Strojní zařízení	12 %	51

Zdroj: Guriev (2005).

³ Tento ukazatel měří koncentraci na trhu 4 největších výrobců v odvětví. Vypočítá se jako podíl výstupu těchto 4 firem a celkového výstupu odvětví (Forgang, 2015).

4 Korelační analýza a index oligarchie

V rámci této kapitoly se zaměříme na koncentraci na trhu energetiky, plynárenství a bankovního sektoru v EU, kde předpokládáme, že vysoce koncentrované odvětví jsou ovlivněné oligarchií.

Abychom zjistili, zda případná oligarchie ovlivňuje panství práva, provedeme korelační analýzu pomocí metody nejmenších čtverců mezi Herfindahl-Hirschman indexem a panstvím práva, kde pro vyjádření panství práva aplikujeme tři indexy: index demokracie, index panství práva a index ekonomické svobody. V průběhu korelací se budeme vyjadřovat k vztahu hodnot České republiky a Německa, které bylo vybráno do porovnání s Českem z důvodu vyšší tradice panství práva, jež vězí v historickém ordoliberalismu.

Jak už jsme vzpomněli výše, odvětví energetiky a plynárenství jsou podle Gurieva (2005) jedny z nejvíce koncentrovaných odvětví Ruska a proto byly vybrány i pro zkoumání naší práce. Bankovní odvětví bylo vybráno pro zkoumání, protože se dnes často řeší, zda se oligarchie odehrává na půdě bankovního sektoru. Šíma (2015) říká, že stát monopolizuje bankovní trhy a bankovníctví je jeden z neovladatelných sektorů.

„Dejte mi moc nad národními penězi a poté mi bude jedno, kdo dělá zákony.“

(Mayer Amschel Rothschild)

4.1 Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a míry demokracie

Obecně ze všech zkoumaných států dosahuje nejvyšší index HHI, tudíž nejvíce koncentrované prostředí, v roce 2011 v energetice Francie s HHI 8 880, Lotyšsko v plynárenství s HHI 10 000 a v bankovníctví Finsko s HHI 3 700. V bankovním sektoru je v roce 2012 nejvíce koncentrované prostředí Finsko s HHI 3 010, v roce 2014 v energetice Francie s HHI 8 500 a v plynárenství opět Lotyšsko s HHI 10 000.

Nejvíce konkurenční prostředí v roce 2011 v energetice zabírá místo Spojené Království s HHI 947, v plynárenství také Spojené Království s HHI 1 125 a v bankovníctví Německo s HHI 317. V roce 2012 je v bankovníctví nejvíce konkurenční odvětví v Německu s HHI 307 a v 2014 v energetice zaujímá Itálie s HHI 884 a v plynárenství Itálie s HHI 500.

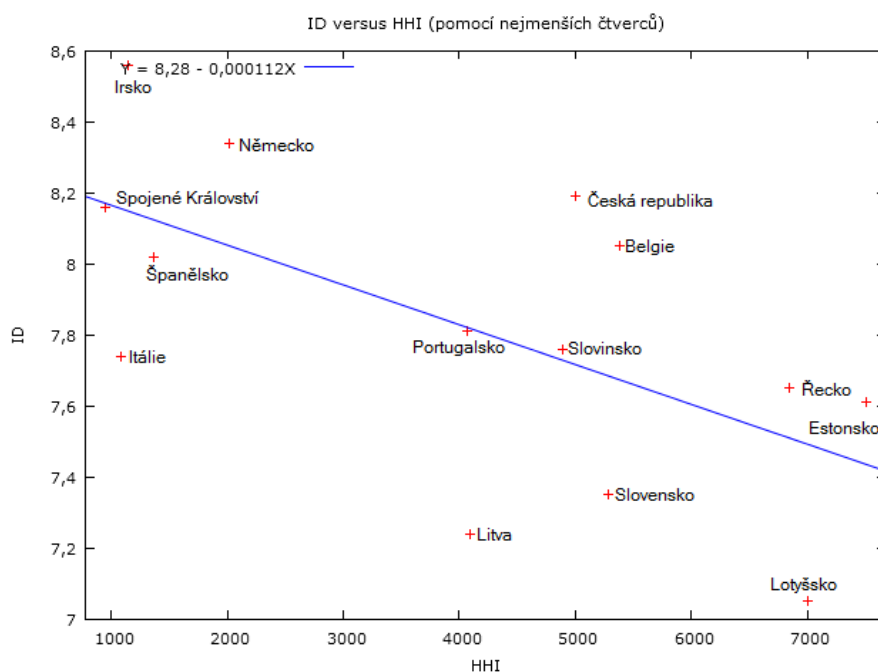
Jednotlivé státy EU se v korelacích liší z důvodu buď nezískání zdrojů pro hodnoty HHI nebo byly některé státy vyřazeny z korelace pro vykazování diametrálně odlišných hodnot, tzv. extrémů.

4.1.1 Energetika

Abychom mohli zhodnotit vliv oligarchie na míru demokracie států, potřebujeme znát hodnoty HHI, které jsou uvedeny spolu s ostatními daty pro korelace v Příloze.

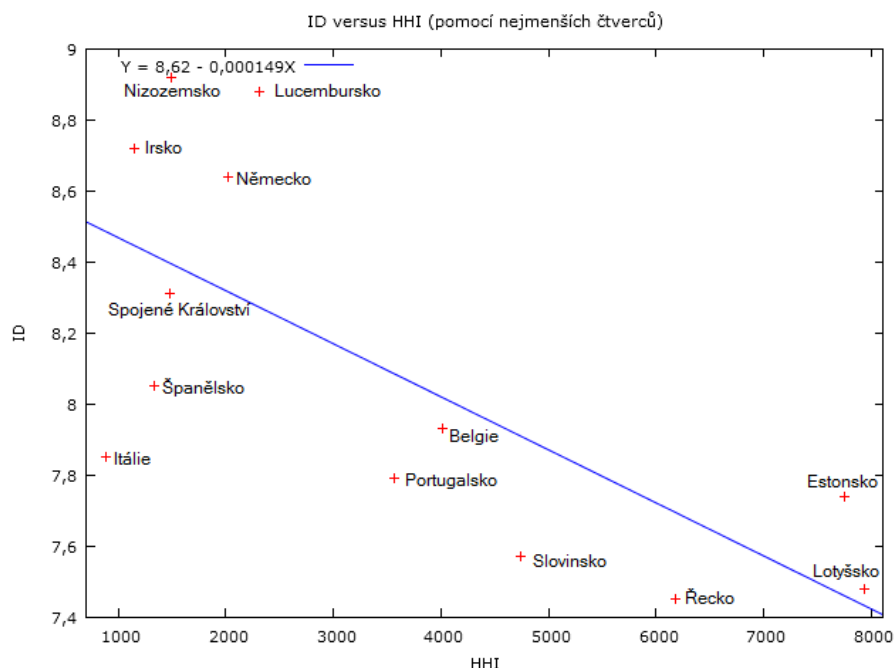
Pro rok 2011 této korelace dosahují nejkonzentrovanejší odvětví energetiky Estonsko a Lotyšsko, za to nejvíce konkurenční prostředí je vytvořeno ve Spojeném Království. Při srovnání ČR a Německa vidíme až třítisícový rozdíl. Na základě toho se domníváme, že vyšší koncentrace na českém trhu energie než na německém může být způsobena větším vlivem oligarchie. V roce 2014 chybí údaj o českém HHI v energetice a proto není zahrnuta do naší korelace.

Obr. 2 vyjadřuje korelační analýzu provedenou pomocí metody nejmenších čtverců mezi ukazateli HHI a ID. Proložení grafu lineární přímkou bylo nejvhodnějším řešením. V roce 2011 korelační koeficient dosahuje hodnoty -0,61 a koeficient determinace je 0,38. Z toho interpretujeme, že byla vysvětlena méně než polovina modelu a mezi HHI energetiky a ID je nepřímá závislost. Tzn., při zvětšujícím HHI dochází ke snížení ID.

Obr. 2 X-Y Graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a ID 2011 jednotlivých států EU.

V roce 2014 dosahuje nejvyšší koncentrované odvětví energetiky Lotyšsko a Řecko, kdežto nejvíce konkurenční prostředí má Itálie. Obr. 3 také zobrazuje korelaci mezi HHI energetiky a ID, ale v roce 2014. Proložení lineární přímkou bylo opět nejvhodnějším řešením. Korelační koeficient pro rok 2014 vyšel -0,7 a koeficient determinace je 0,49, tzn., byla vysvětlena polovina modelu a vyskytuje se zde nepřímá závislost mezi HHI a ID. Jak si můžeme všimnout, odvětví energetiky se stává rok od roku čím dál tím víc důležitou pro vznik oligarchie.

Obr. 3 X-Y Graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a ID 2014 jednotlivých států EU.

4.1.2 Plynárenství

V této podkapitole uvádíme korelační analýzu HHI a ID, tentokrát v odvětví plynárenství. Nejvhodnějším řešením pro korelaci v roce 2011 bylo proložení grafu lineární přímkou. Korelační koeficient je ve výši -0,71 a koeficient determinace 0,5. Tzn., byla vysvětlena polovina modelu a nachází se zde nepřímá závislost. Pro rok 2014 vyšel korelační koeficient -0,59 a koeficient determinace 0,35. Tzn., bylo vysvětleno 35 % modelu a mezi HHI plynárenství a ID se nachází nepřímá závislost.

V odvětví plynárenství dochází k poklesu závislosti HHI a ID, proto se sektor plynárenství stává čím dál méně podstatný.

4.1.3 Bankovníctví

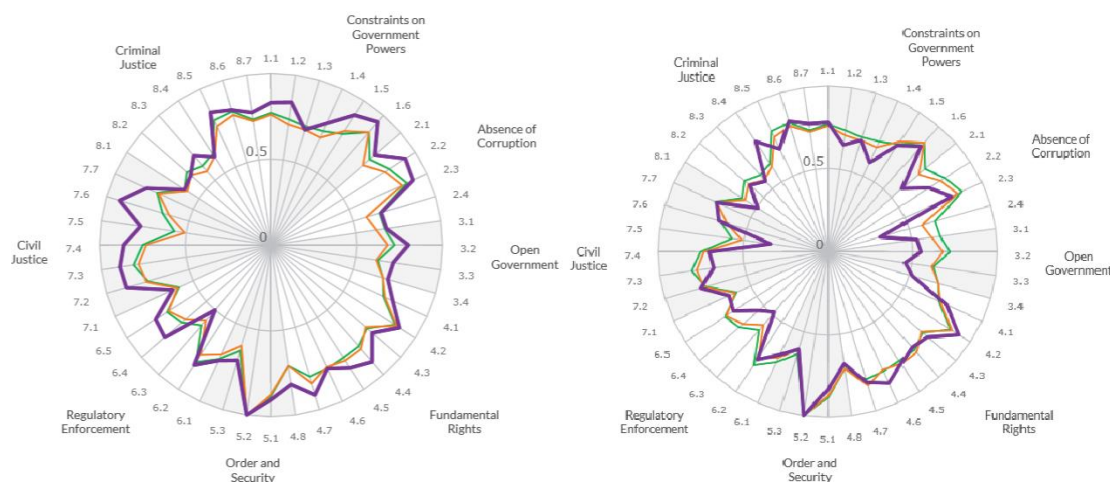
Uvádíme korelační analýzu HHI a ID, tentokrát v bankovním sektoru. Pro korelaci v roce 2011 bylo nejvhodnějším řešením kvadratické proložení grafu. Korelační koeficient 2011 je ve výši 0,24 a koeficient determinace 0,26. Tzn., bylo vysvětleno pouze 26 % modelu a nenachází se tu závislost. Dále provádíme korelační analýzu mezi HHI v bankovním sektoru a ID v roce 2012. Proložení grafu kvadratickou přímkou bylo opět nejvhodnější řešení. Korelační koeficient je 0,12 a koeficient determinace je 0,25. Tzn., bylo vysvětleno 25 % modelu a mezi HHI bankovníctví a ID se nenachází závislost. Dle těchto výsledků je tento sektor pro sledování vlivu oligarchie na míru demokracie nedůležitý.

Česká republika dosahuje koncentrované energetické i plynárenské odvětví, bankovní sektor je nekoncentrovaný. Vhodné by bylo, kdyby se ČR snažila přiblížit

Německu a obě prostředí měla více konkurenční. Dle provedených korelačních analýz jsme si všimli, že Lotyšsko dosahuje nejvíce koncentrované odvětví v energetice a jeho hodnoty ID jsou jedny z nejmenších. Finsko zase dosahuje nejvíce koncentrované prostředí v bankovníctví, ale dosahuje nejvyšších hodnot ID. Nelze tedy jednoznačně říct, že při snižování koncentrace odvětví dochází ke snížení míry demokracie, spíše to záleží na druhu odvětví.

4.2 Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a indexu panství práva

V rámci tradičního hodnocení hospodářské politiky se využívá tzv. magický čtyřúhelník. Pro ilustraci jiného hodnocení HP uvádíme n-úhelníky panství práva Česka a Německa.

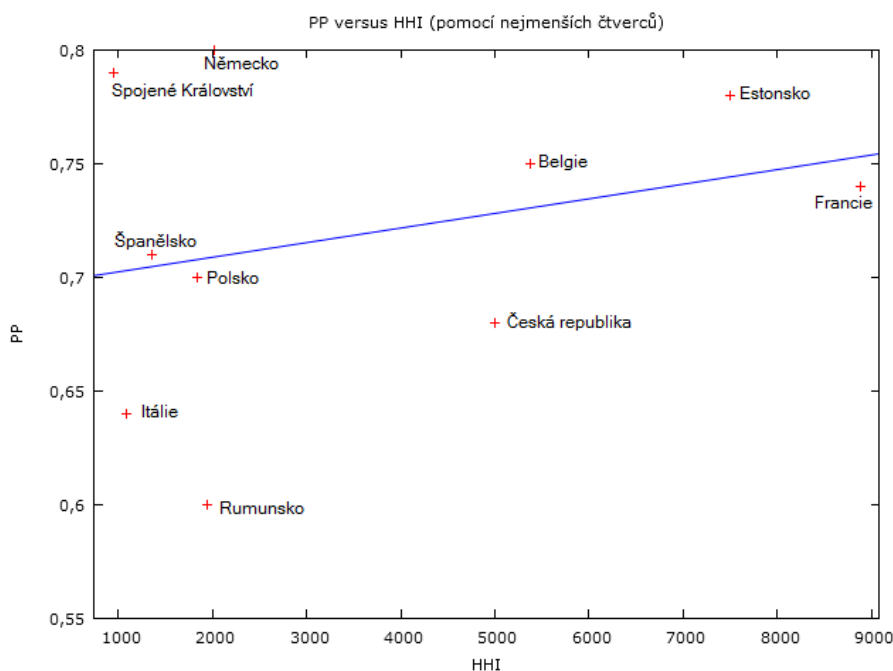
Obr. 4 N-úhelníky panství práva Německa (vlevo) a Česka (vpravo) v roce 2014. Zdroj: Botero, 2014.

Na n-úhelnících jsou dopodrobna vykresleny všechny ukazatele PP z roku 2014, patřících do základních 8 témat PP. The WJP zpracovává index PP pro různorodé státy po celé zemi a rozděluje je do regionů a podobných příjmových skupin. Fialová barva označuje hodnoty ukazatelů dané země, oranžová barva ukazuje průměrné hodnoty zemí daného regionu a zelená zobrazuje průměrné hodnoty skupiny zemí s podobným příjmem. Česko i Německo byly zařazeny do stejného regionu i do podobné příjmové skupiny i přesto, že z našeho pohledu to nejsou státy s podobným příjmem. Každopádně mezi zkoumanými zeměmi v rámci indexu PP jsou zařazeny různorodé státy a Česko a Německo mají k sobě blíže než k jiným. Při pohledu na n-úhelníky vidíme, že Německo oproti České republice dosahuje vyšší hodnoty PP.

Nejvyšších hodnot PP pro naši analýzu dosahují v roce 2011 i 2014 Nizozemsko, Německo a Rakousko a nejnižší hodnoty PP má v roce 2011 Rumunsko a v roce 2014 Řecko a Rumunsko.

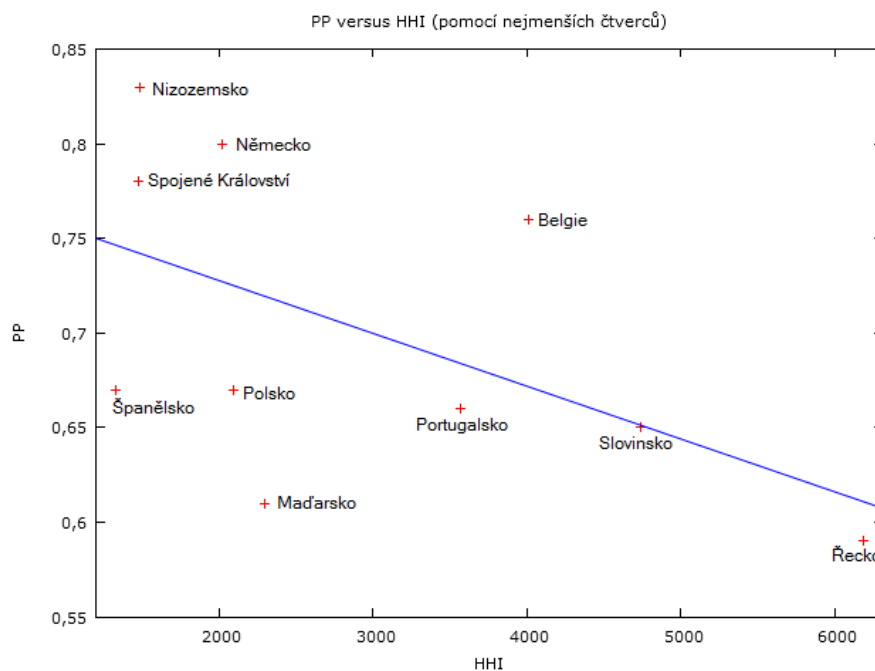
4.2.1 Energetika

V rámci této korelační analýzy mezi HHI v energetice a indexem PP má nejvíce koncentrované odvětví v energetice v roce 2011 Francie a nejvíce konkurenční prostředí zaujímá Spojené Království. Na grafu níže zobrazujeme korelační analýzu HHI a PP v roce 2011 v energetice. Nejlepším řešením pro tuto korelaci byla lineární funkce. Koeficient korelace je ve výši 0,28 a koeficient determinace pouze ve výši 0,08. Bylo vysvětleno pouze 8 % modelu a mezi HHI energetiky a PP nacházíme velmi nízkou závislost.

Obr. 5 X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a PP 2011 jednotlivých států EU.

V korelační analýze pro rok 2014 má nejméně konkurenční prostředí Řecko, za to nejméně koncentrované odvětví má Španělsko. Opět bylo nejvhodnější využít proložení grafu lineární přímkou. Korelační koeficient mezi HHI energetiky a PP vychází -0,54 a koeficient determinace je 0,3. Bylo vysvětleno 30 % modelu a nachází se zde menší nepřímá závislost.

Obr. 6 X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a PP 2011 jednotlivých států EU.

4.2.2 Plynárenství

Korelace mezi HHI plynárenství a PP v roce 2011 jednotlivých států EU vychází následovně. Korelační koeficient je $-0,07$ a koeficient determinace $0,0056$. Z toho vyplývá, že mezi HHI plynárenství a PP se v roce 2011 nenachází závislost.

Pro korelační analýzu mezi HHI a PP v roce 2014 bylo vhodné použití lineární funkce. Koeficient korelace vychází $0,53$ a koeficient determinace $0,29$. Bylo tedy vysvětleno 29% modelu a nachází se zde slabší přímá závislost.

4.2.3 Bankovníctví

Provedená korelace mezi HHI v bankovním sektoru a PP v roce 2011 jednotlivých států EU má korelační koeficient $0,28$ a koeficient determinace $0,19$. Z toho vyplývá, že mezi HHI bankovníctví a PP se v roce 2011 nenachází závislost.

Pro korelační analýzu mezi HHI a PP v roce 2012 bylo vhodné použití kvadratické funkce. Koeficient korelace vychází $0,35$ a koeficient determinace $0,4$. Bylo tedy vysvětleno 40% modelu a nenachází se zde závislost.

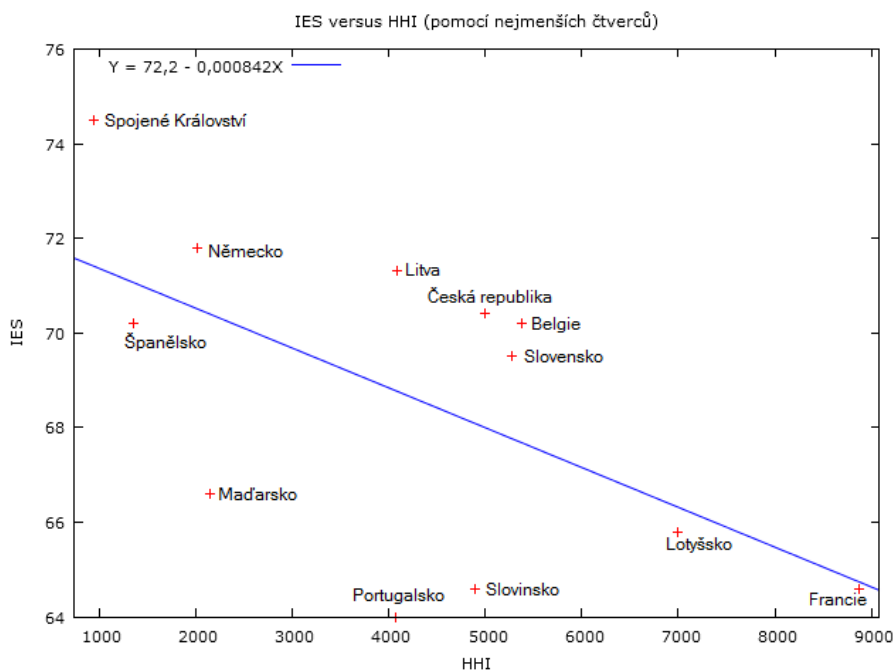
V závěru této kapitoly bychom chtěli zkonstatovat, že celková závislost mezi HHI a PP v těchto všech odvětvích je velmi malá až nulová. Podle předešlých výsledků vidíme, že celkově při změně HHI nedojde ke změně PP.

4.3 Analýza Herfindahl-Hirschman indexu a indexu ekonomické svobody

Z veškerých dat indexu ekonomické svobody použitých v rámci naší analýzy, dosahují nejvyšších hodnot v roce 2011 Spojené Království a Německo a v roce 2014 Irsko. Na druhou stranu nejnižší hodnoty IES dosahují v roce 2011 Polsko a Portugalsko a v roce 2014 Řecko.

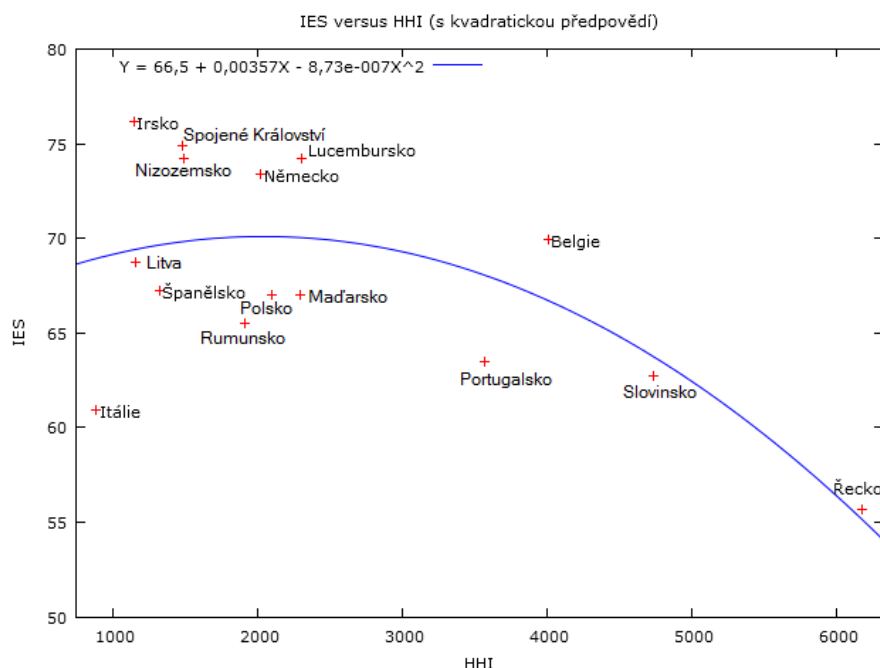
4.3.1 Energetika

Pro provedenou korelaci mezi HHI v energetice a indexem ekonomické svobody pro rok 2011 je nejvíce koncentrované odvětví v energetice Francie a nejvíce konkurenční prostředí zaujímá Spojené Království. Nejvhodnějším proložením grafu nám vyšla lineární přímka. Koeficient korelace dosahuje hodnoty -0,58 a koeficient determinace je ve výši 0,34. Z toho vyplývá, že bylo vysvětleno 34 % modelu a mezi HHI energetiky a IES se v roce 2011 nachází menší nepřímá závislost.

Obr. 7 X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a IES 2011 jednotlivých států EU.

Další korelační analýza je pro HHI energetiky v roce 2014. Zde má nejvyšší HHI energetiky Řecko za to nejméně koncentrované odvětví zaujímá Itálie. Při hledání vhodné funkce jsme zjistili, že kvadratické proložení grafu dosahuje vyššího koeficientu determinace než lineární. Korelační koeficient vyšel -0,59 a koeficient determinace je ve výši 0,46. Tzn., že bylo vysvětleno 46 % modelu a nachází se zde nepřímá závislost. Dle výsledků vidíme, že v průběhu tří let došlo ke zvýšení závislosti v odvětví energetiky a proto bychom měli tomuto sektoru věnovat pozornost.

Obr. 8 X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a IES 2014 jednotlivých států EU.

4.3.2 Plynárenství

Pro tuto korelaci mezi HHI plynárenství a IES v roce 2011 bylo vhodné proložení grafu lineární přímkou. Korelační koeficient dosahuje hodnoty $-0,61$ a koeficient determinace $0,38$. Bylo tedy vysvětleno 38% modelu a nachází se tu nepřímá závislost.

Pro korelaci v roce 2014 bylo nejvhodnější zvolenou funkcí kvadratické proložení. Koeficient korelace je ve výši $-0,5$ a koeficient determinace vyšel $0,35$. Tzn., že bylo vysvětleno 35% modelu a mezi HHI plynárenství a IES v roce 2014 se nachází nepřímá závislost.

4.3.3 Bankovníctví

Zde představíme analýzu korelace mezi HHI v bankovníctví a IES v letech 2011 a 2014. Pro korelační analýzu v roce 2011 bylo nejlepší proložení grafu kvadratickou funkcí. Korelační koeficient dosahuje hodnoty $0,32$ a koeficient determinace $0,18$. Bylo tedy vysvětleno pouze 18% modelu a nenachází se tu závislost.

Pro poslední korelaci bylo nejvhodnější zvolenou funkcí kvadratická. Koeficient korelace je ve výši $0,27$ a koeficient determinace vyšel $0,24$. Tzn., že bylo vysvětleno 24% modelu a mezi HHI v bankovním sektoru a IES v roce 2012 se nenachází závislost.

Opět dle výsledků konstatujeme, že sektor bankovníctví je nedůležitý při zkoumání vlivu oligarchie na IES.

Výsledky ukazují, že za předpokladu, že se oligarchie opravdu odehrává v koncentrovaných sektorech, tak v bankovníctví je v tomto případě malá a má velmi malý vliv na demokracii, ekonomickou svobodu nebo panství práva. Lidé by se tedy neměli zaměřovat v rámci jejich myšlení o oligarchii pouze na sektor bankovníctví, ale i na jiné, u kterých by tu oligarchii nečekali. Dle studie Gurieva (2005) Rusko dosahuje vysokých hodnot HHI např. u sektorů šperků, hliníku aj., jak můžeme vidět v Tab. 4. Odvětví energetiky a plynárenství jsou vysoce koncentrované. U obou sektorů nacházíme vztah mezi HHI a ID i mezi HHI a IES. V odvětví energetice dochází k vzrůstu závislosti, a proto bychom měli tomuto sektoru věnovat větší pozornost. Na druhou stranu odvětví plynárenství je čím dál tím méně důležité. Vztah mezi HHI a PP není nebo je alespoň mizivý.

Na závěr korelačních analýz bychom chtěli vysvětlit, kam by se Česká republika měla v budoucnu posunout. Česká republika dosahuje mírnou až vysokou koncentrací na trhu energetiky a plynárenství a nekonzentrované prostředí v bankovním sektoru. Německo, jakožto stát s vyšší tradicí řádu, zaujímá hodnoty hodné nekonzentrovanému nebo mírně koncentrovanému trhu energetiky, plynárenství a bankovníctví. Německo také dosahuje vyšších hodnot míry demokracie, panství práva ale i ekonomické svobody. Čím jsou hodnoty těchto indexů vyšší, tím je řízení chodu státu snazší, provádění hospodářské politiky lepší a ekonomika může rychleji růst. Zejména proto by se měla ČR snažit alespoň přiblížit hodnotám Německa a posunout se v rámci všech těchto korelačních grafů doleva a nahoru.

4.4 Nadsektorová finanční oligarchie

V rámci této kapitoly se zaměříme na oligarchii jiným způsobem než pomocí Herfindalh-Hirschman indexu, který se soustřeďuje na jednotlivé sektory. Existující ukazatel pro výpočet nadsektorové oligarchie neexistuje, a proto jsme se pokusili stanovit vlastní, který můžeme také nazvat jako index nadsektorové finanční oligarchie. Je potřebné takovýto ukazatel měřit, ne proto, abychom museli dělat redistribuční sociální politiky, ale proto, aby bylo vidno nadsektorový růst naší oligarchie. Finanční oligarchii zde chápeme také dle přístupu Gurieva, jako pokračovatele zájmových skupin, tedy jako finanční skupinu.

Na základě námi vytvořeného ukazatele pro měření nadsektorové oligarchie (viz Metodika), tedy podílu majetku nejbohatších a celkového národního bohatství domácností, zobrazíme, kolik procent veškerého bohatství země vlastní pouze minimální menšina nejbohatších lidí. Tato menšina je také zájmovou skupinou, v tomto případě finanční skupinou, která se snaží pomocí svých peněz a majetku zvyšovat svůj vliv ve státě. To neznamená, že každý bohatý člověk je hned oligarchou, ale je to ten, který může ovlivňovat tvorbu práva, ale také celkový chod státu.

4.4.1 Česká republika

Nejdříve jsme si zjistili sumu vlastnictví 25 nejbohatších lidí České republiky v jednotlivých letech. Tento počet jsme si stanovili, protože v rámci statistik nejbohatších lidí České republiky, uvádějí pouze 25 z celkového počtu obyvatel. Při snaze

přiblížit se standardně stanové hranici mezi 0,1-0,0001 % jsme dosáhli cca 0,00024 %.

Tab. 5 Suma vlastnictví 25 nejbohatších lidí České republiky 2011-2014 v českých korunách

2011	2012	2013	2014
425 900 000 000	404 700 000 000	589 250 000 000	590 050 000 000

Zdroj: Týden (2011, 2013), Finance (2012), Euro (2014).

Dále jsme si zjistili hodnotu národního bohatství, která je cca 0,4 triliónů USD (Credit Suisse, 2013, 2014). Tady je důležité připomenout, že země, ve kterých se mluví anglicky, se používá krátká desítková soustava. Česká republika využívá dlouhou desítkovou soustavu, tzn., trilióny krátké soustavy znamenají bilióny dlouhé soustavy. Tedy bohatství České republiky, které se v průběhu let 2011-2014 moc nezměnilo a stagnuje na přibližně stejné částce, je 400 000 000 000 USD. Přepočteno dle denního kurzu ČNB na 9 689 600 000 000 korun českých. Z uvedených čísel teď vypočítáme index oligarchie pro Českou republiku v jednotlivých letech:

$$OI_{2011}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{425900000000}{9689600000000} \times 100 = 4,395434 \quad (5)$$

$$OI_{2012}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{404700000000}{9689600000000} \times 100 = 4,1766429 \quad (6)$$

$$OI_{2013}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{589250000000}{9689600000000} \times 100 = 6,0812623 \quad (7)$$

$$OI_{2014}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{590050000000}{9689600000000} \times 100 = 6,0895186 \quad (8)$$

Z výpočtů si můžeme všimnout, že v průběhu času dochází k větší oligarchizaci. 25 nejbohatších lidí České republiky má neustále větší a větší vlastnictví i přesto, že celkové bohatství země se nemění, čímž můžou i více ovlivňovat chod státu. Vývoj indexu je následný: v roce 2012 dochází k poklesu o 5 % z roku 2011, dále OI roste, v roce 2013 až o 45 % a v roce 2014 o 0,13 % z roku 2013. Největším skokem teda vidíme nárůst finanční oligarchie z roku 2012 až o 45 %.

4.4.2 Spolková republika Německo

V rámci výpočtů finanční oligarchie pro Německo budeme pracovat pouze s roky 2012-2014 z toho důvodu, že nebylo dostatek zdrojů a informací o nejbohatších lidech Německa.

Pro zohlednění rozdílného počtu obyvatel Česka a Německa a počtu nejbohatších lidí, potřebujeme znát počet obyvatel těchto států.

Tab. 6 Počet obyvatel České republiky a Německa

Česká republika	Spolková republika Německo
10,52 miliónů	80,62 miliónů

Poměr obyvatel těchto zemí je přibližně 1:8 a proto počet zvolených nejbohatších lidí Německa volíme 8 krát více jako českých, tedy $25 \cdot 8 = 200$.

Dále zjistíme sumy vlastnictví 200 nejbohatších lidí Německa a národní bohatství v jednotlivých letech.

Tab. 7 Suma vlastnictví 200 nejbohatších lidí Spolkové republiky Německo 2012-2014 v EUR.

2012	2013	2014
375 700 000 000	392 700 000 000	419 350 000 000

Zdroj: Wissenschaftliche Immobilien-Blog (2014), Wissenschaftliche Karriere-Blog (2013).

Národní bohatství Německé spolkové republiky se v jednotlivých letech liší na rozdíl od České republiky. Zde uvádíme hodnoty jak v amerických dolarech, tak také v eurech přepočtené dle denního kurzu ČNB:

Tab. 8 Národní bohatství Německé spolkové republiky 2012-2014 v USD, v EUR.

	2012	2013	2014
USD	11 700 000 000 000	12 900 000 000 000	14 156 000 000 000
EUR	10 254 008 683 068	11 305 701 881 331	12 406 474 095 513

Zdroj: Credit Suisse (2013, 2014).

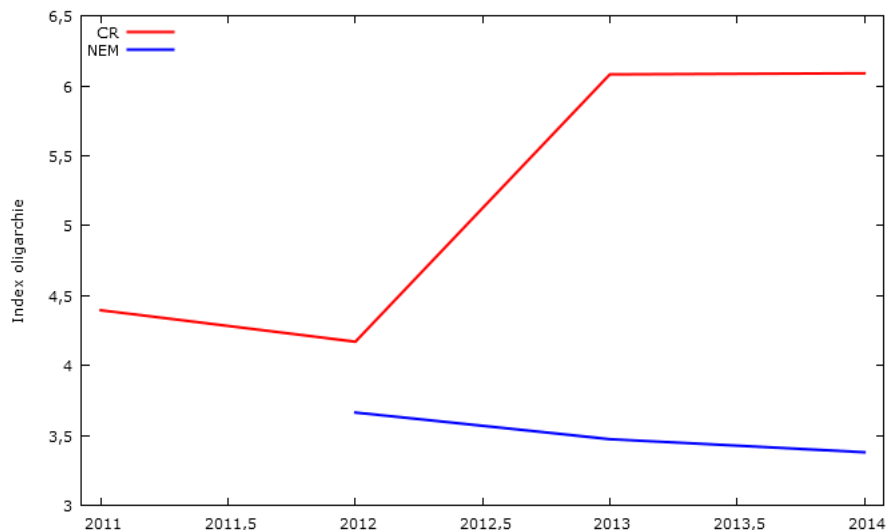
Když máme stanovené hodnoty vlastnictví a národního bohatství, můžeme vypočítat index oligarchie:

$$OI_{2012}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{375700000000}{10254008683068} \times 100 = 3,66393 \quad (9)$$

$$OI_{2013}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{392700000000}{11305701881331} \times 100 = 3,47346 \quad (10)$$

$$OI_{2014}(\%) = \frac{NW}{\sum P(n)} \times 100 = \frac{419350000000}{12406474095513} \times 100 = 3,38009 \quad (11)$$

Z výše uvedených výpočtů vyplývá, že index oligarchie v Německu rok od roku klesá. Z roku 2012 klesl o 5,2 % a z roku 2013 klesl o 2,7 %. Vývoj indexů oligarchie České republiky a Německa zobrazuje Obr. 9.

Obr. 9 Vývoj indexů oligarchie České republiky a Německa.

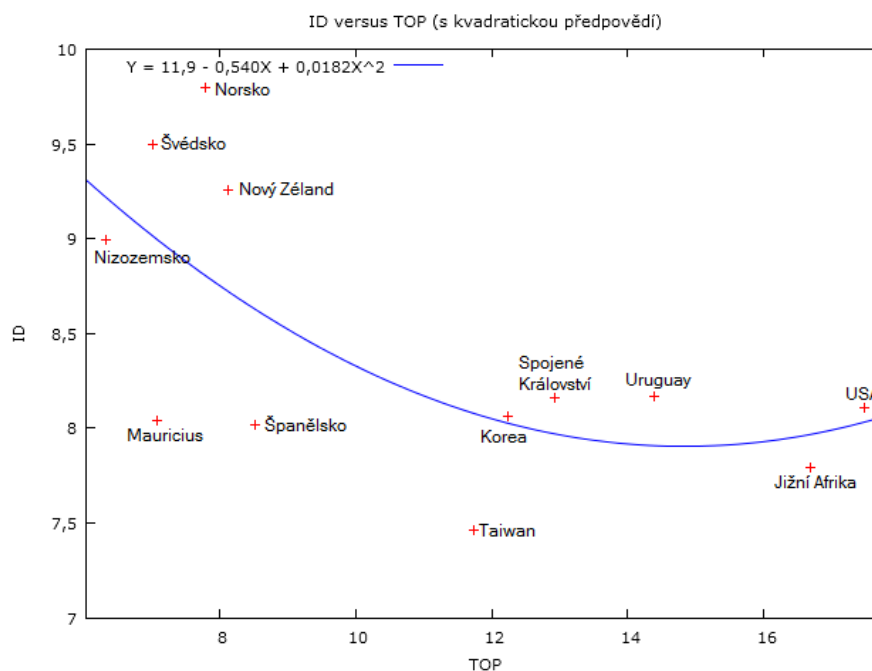
Cílem podkapitoly o nadsektorové oligarchii bylo poukázat na možnost výpočtu indexu oligarchie, který prozatím neexistuje. Tento index byl stanoven jako podíl majetku nejbohatších lidí v zemi a národního bohatství. Pro nedostatek zdrojů byl vypočítán index oligarchie pouze pro Českou republiku a Německo a nebyly zpracovány jiné státy EU. Česká republika dosahuje dle našeho výpočtu vyšší míru oligarchie než Německo a od roku 2011 roste. Výpočet je pouze naše subjektivní snaha vytvořit něco nové a proto nebudeme tento index zkoumat pomocí korelační analýzy.

Jelikož, jak jsme už vzpomněli výše, existují data založená na podobném myšlení, jako je to naše, pokusíme se tedy najít vztah mezi podílem příjmů držení TOP 1 % dle databáze Facunda (2015) a ID, PP a IES. Pro korelaci budou použity data v roce 2011 veškerých států, pro které existují.

Nejvyšší podíl příjmů držení TOP 1 % v roce 2011 má Jižní Afrika a USA, nejnižší podíl Nizozemsko.

4.4.3 Analýza nadsektorové oligarchie a míry demokracie

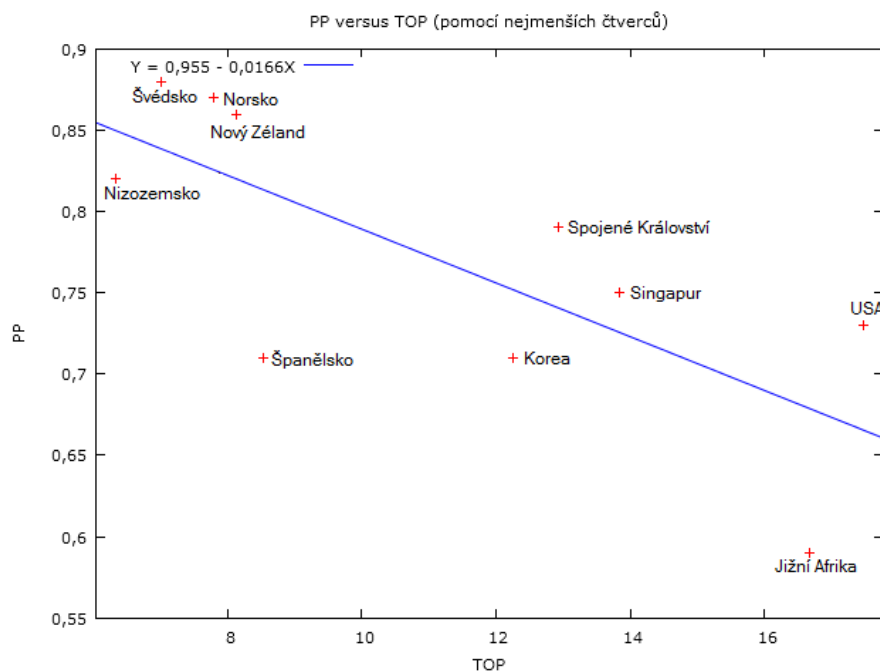
Nejvhodnějším proložením grafu bylo kvadratické, protože koeficient determinace vyšel vyšší než u ostatních funkcí, a to 0,44. Korelační koeficient dosahuje hodnoty -0,6. Bylo tedy vysvětleno 44 % modelu a vyskytuje se tu nepřímá závislost.

Obr. 10 Podíl příjmů držených TOP 1 % a index demokracie v roce 2011.

4.4.4 Analýza nadsektorové oligarchie a panství práva

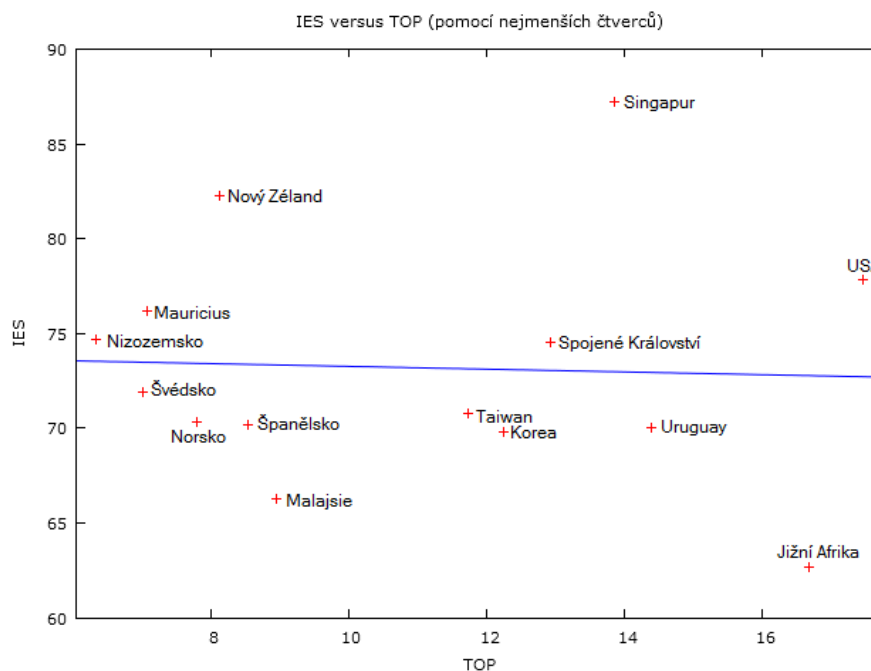
Nejvhodnější vybranou funkcí bylo lineární proložení grafu. Koeficient determinace vyšel 0,55, bylo tedy vysvětleno 55 % modelu. Koeficient korelace zaujímá hodnotu -0,74, nachází se tu tedy nepřímá závislost.

Obr. 11 Podíl příjmů držných TOP 1 % a index panství práva v roce 2011.

4.4.5 Analýza nadsektorové oligarchie a ekonomické svobody

V rámci této korelační analýzy bylo zjištěno, že mezi těmito dvěma veličinami neexistuje závislost. Koeficient determinace dosahuje velmi nízké hodnoty 0,002 a korelační koeficient také a to -0,04.

Obr. 12 Podíl příjmů držených TOP 1 % a index ekonomické svobody v roce 2011.

Nejprůkaznějším ukazovatelem se jeví nadsektorová oligarchie. Na základě výsledků vidíme, že opravdu nadsektorová finanční oligarchie vyjádřená podílem příjmů držených TOP 1 % má větší vliv na míru demokracie a na panství práva. Čím více se nadsektorová oligarchie zvyšuje, tím více dochází ke snižování míry demokracie a PP. I přesto, že vztah mezi nadsektorovou finanční oligarchií a ekonomickou svobodou není, tak to nevidíme jako problém. Protože některé země mají vysokou ekonomickou svobodu, ale nízkou míru demokracie či panství práva a naopak. To, co nás překvapilo, bylo, že se sektorová oligarchie projevila méně průkazná a přidání nadsektorové oligarchie lépe vysvětlilo jevy, které jsme pozorovali. Měli bychom se tedy zabývat nejenom sektorovou oligarchií, ale také nadsektorovou.

5 Závěr

Jelikož ekonomie poskytuje analytický aparát na zkoumání panství práva v rámci metod hodnocení hospodářské politiky, zabývali jsme se v této bakalářské práci oligarchizovanou hospodářskou politikou a jejím vlivem na panství práva.

V první kapitole jsme se věnovali tradičnímu pohledu na hospodářskou politiku, kde se pro hodnocení účinnosti hospodářské politiky využívá tzv. magický čtyřúhelník. Z hlediska naší práce byla vysvětlena důležitost sledování jiných možností hodnocení hospodářské politiky. Jelikož tradiční přístup nevysvětluje oligarchii, byl nastíněn jiný pohled na hodnocení hospodářské politiky, který zastává Walter Eucken, představitel myšlení v řádech, tedy i panství práva. Objasňujeme jeho kritické názory na tradiční cíle a vysvětlujeme, jaké hospodářské cíle Walter Eucken považuje za důležité.

V rámci další části práce se zaměřujeme na samotné panství práva. Je důležité, aby každý stát měl zavedená určitá pravidla a zákony, aby nedocházelo k anarchii. Následně vysvětlujeme, jakými indexy je možné panství práva měřit, indexem panství práva, indexem ekonomické svobody a indexem demokracie.

Důležitost v rámci této práce má ordoliberalismus, demokracie, ekonomická svoboda a oligarchie. Ordoliberalismus, jakožto směr založený na myšlenkách řádu a panství práva, se objevuje v době centrálně plánované ekonomiky v Německu. To je právě jeden z důvodů, proč bylo Německo vybráno pro srovnávání s Českou republikou. Demokracie, státní zřízení, ve kterém vládne lid a neobsahuje rozdílné společenské třídy, je propojena se svobodou. Vztah demokracie a panství práva tedy vidíme ve vytvoření právního rámce, ale také v garanci svobody. Touto svobodou je také myšlena i ekonomická svoboda. Existence oligarchie ve státě může narušovat panství práva. Společným vztahem mezi oligarchií a panstvím práva jsou zájmové skupiny, protože se objevují jako jeden z hlavních cílů hospodářské politiky v očích panství práva, a zájmové finanční skupiny jsou tvořeny oligarchy.

Praktická část se věnuje korelační analýze mezi vybraným ukazatelem sektorové oligarchie, Herfindahl-Hirschman indexem, a panstvím práva. Zhodnocuje vliv oligarchie na jednotlivé indexy panství práva, konkrétně míru demokracie, index ekonomické svobody a index panství práva. Dle teoretické rešerše vidíme, že právě PP souvisí s demokracií i ekonomickou svobodou a proto jsme se rozhodli prováďet korelaci pro všechny tři indexy.

Energetický a plynárenský sektor se dle Gurieva (2005) jeví jako jeden z nejvíce koncentrovaných, bankovní sektor je často vzpomínán v diskuzích o oligarchii. Zejména proto byly pro analýzu vybrány odvětví energetiky, plynárenství a bankovníctví. Korelační analýza v energetickém a plynárenském sektoru mezi HHI a ID jeví nepřímou závislost, v energetickém sektoru pořád roste. V bankovním sektoru se objevuje velmi malá koncentrace, je to tedy konkurenční odvětví a vliv na míru demokracie má malý. Korelace HHI v odvětví energetiky, plynárenství i bankovníctví s PP prokázala, že koncentrace na trhu nemá vliv na panství práva, nebo je alespoň mizivý. Poslední korelační analýza se věnuje vlivu koncentrace trhu na ekonomickou svobodu. V energetickém a plynárenském sektoru do-

cháží

ke zvyšování závislosti, a proto bychom měli těmto odvětvím věnovat pozornost. Bankovní sektor opět vykazuje nezávislost, nebo alespoň velmi malou. Nelze jednoznačně a obecně říct, že koncentrované prostředí má vliv na panství práva, spíše to záleží na druhu odvětví.

Ve výsledku nás sektorová analýza oligarchie neuspokojila, a proto jsme přistoupili ke zkoumání nadsektorové oligarchie. Pokusili jsme se vytvořit vlastní ukazatel pro měření nadsektorové finanční oligarchie. Jak už jsme vzpomněli, za oligarchy považujeme finanční skupiny, a proto postup pro výpočet oligarchie jsme stanovili následovně: podíl sumy majetku určitého počtu nejbohatších lidí v zemi

a národního bohatství domácností.

Dle aplikace ukazatele nadsektorové finanční oligarchie Česká republika dosáhla v letech 2011-2014 tyto hodnoty IO: 4,395 %; 4,176 %; 6,081 %; 6,089 % a Spolková republika Německo v letech 2012-2014: 3,663 %; 3,473 %; 3,380 %. Německo tedy dosahuje nižší míry oligarchie a na rozdíl od České republiky se snižuje.

Na základě podobného myšlení jsme dle již existujících dat o podílech příjmů držení TOP 1 %, které zde vyjadřují nadsektorovou finanční oligarchii, provedli korelační analýzu s mírou demokracie, indexem panství práva a indexem ekonomické svobody. Sektorová oligarchie se projevila méně průkazná a je tedy nutné pohlížet také na oligarchii nadsektorovou, jež má neblahý vliv na míru demokracie a panství práva.

Je důležité připomenout, že ne každý bohatý je oligarchou. Námi vytvořený ukazatel totiž zahrnuje i lidi, kteří nejsou oligarchy. Zejména proto tento ukazatel nadsektorové oligarchie není tak vhodný, jak by měl být. Tedy mezi skutečnou oligarchií a ukazovatelem nadsektorové finanční oligarchie (také převzatým ukazovatelem o podílech příjmů držení TOP 1 %) se nevyskytuje dokonalá totožnost, pouze určitá korelace. Závěrem a přínosem této bakalářské práce je poukázat na fakt, že je potřebné vytvořit přesný ukazatel nadsektorové oligarchie.

Posledním cílem práce bylo ověřit tezi, jestli země s větší tradicí panství práva je méně náchylná na oligarchizaci než Česká republika. Touto zemí bylo vybráno Německo, jak už jsme vysvětlili výše. Za předpokladu, že jedním z faktorů, které ovlivňují koncentraci firem na trhu je oligarchie, můžeme konstatovat, že Spolková republika Německo je méně náchylná na oligarchizaci. Herfindahl-Hirschman index je jak v odvětví energetiky a plynárenství, tak i v sektoru bankovníctví nižší a německý trh energetiky, plynárenství a bankovníctví je více konkurenční než český. Pokud bychom chtěli interpretovat i výpočty nadsektorové finanční oligarchie, tak také vidíme, že česká oligarchie je větší. Tzn., předpokládaného cíle práce jsme dosáhli.

6 Literatura

- ADAMEC, VÁCLAV. STŘELEČEK, LUBOŠ. HAMPEL, DAVID. *Ekonomie I: učební text*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita, 2013. ISBN 978-80-7375-703-8.
- AGROFERT A. S. *Výroční zpráva 2002*. [online]. 2002 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: http://www.precolor.cz/_cms/_files/1413/agf_as_02.pdf
- AGROFERT A. S. *Výroční zpráva 2003*. [online]. 2003 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: http://www.precolor.cz/_cms/_files/1413/agf_as_03.pdf
- AGROFERT A. S. *Výroční zpráva 2012*. [online]. 2012 [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://www.agrofert.cz/f/?4235/vyrocnizprava-2012>
- BOETTKE, PETER. *Why perestrojka failed: the politics and economics of socialist transformation*. London: Routledge, 1993. ISBN 0-415-08514-4.
- BOTERO, JUAN CARLOS A KOL. *The World Justice Project: Rule of Law index 2011*. [online]. Washington, D. C., 2011. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/WJP_Rule_of_Law_Index_2011_Report.pdf
- BOTERO, JUAN CARLOS A KOL. *The World Justice Project: Rule of Law index 2012-2013*. [online]. Washington, D. C., 2012. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/WJP_Index_Report_2012.pdf
- BOTERO, JUAN CARLOS A KOL. *The World Justice Project: Rule of Law index 2014*. [online]. Washington, D. C., 2014. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/files/wjp_rule_of_law_index_2014_report.pdf
- CIBULKA, PETR. *STUDIE O SELHÁNÍ ČTÚ: OLIGOPOL MOBILNÍCH OPERÁTORŮ*. [online]. Informační institut, 2012. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: http://www.informacniinstitut.cz/informacniinstitut/Informacni_Institut/Studie/Entries/2012/3/1_Studie_o_selhani_CTU_Oligopol_mobilnich_mobilnich_operatoru_files/OligopolyFINAL.pdf
- CREDIT SUISSE. *Global Wealth Databook 2013*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=1949208D-E59A-F2D9-6D0361266E44A2F8>
- CREDIT SUISSE. *Global Wealth Databook 2014*. [online]. 2014 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://economics.uwo.ca/people/davies_docs/global-wealth-databook-2014-v2.pdf
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Metodický list: Herfindahl-Hirschmanův index*. [online]. 2015 [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/hhi_cs.pdf
- ČEZ A. S. *Výroční zpráva 1996*. [online]. 1996 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/cez-vz96-cj.pdf>

- ČEZ A. S. *Výroční zpráva 1998*. [online]. 1998 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/cez-vz98-cj.pdf>
- ČEZ A. S. *Výroční zpráva 2001*. [online]. 2001 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/cez-vz01-cj.zip>
- ČEZ A. S. *Výroční zpráva 2002*. [online]. 2002 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/cez-vz02-cj.zip>
- DOČEKALOVÁ, PAVLA. ŠVEC, KAMIL A KOL. *Úvod do politologie*. Praha: Grada Publishing a. s., 2010. ISBN 978-80-247-2940-4.
- DUDEN WIRTSCHAFT VON A BIS Z. *Grundlagenwissen für Schule und Studium, Beruf und Alltag*. 5. Aufl. Mannheim: Bibliographisches Institut 2013. Lizenzausgabe Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung 2013. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/lexikon-der-wirtschaft/20234/ordoliberalismus>
- DUŠKOVÁ, JITKA. *Hospodářská politika I (úvodní kurz)*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita, 2012. ISBN 978-80-7375-747-2.
- DVOŘÁK, JAN. *Robert Michels - Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of the modern democracy*. Seminář k politologii [online]. 2006 [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://politologie.blog.cz/0601/robert-michels-political-parties-a-sociological-study-of-the-oligarchical-tendencies-of-modern-democracy>
- EUCKEN, WALTER. *Zásady hospodářského řádu*. Praha: Liberální institut, 2004. ISBN 80-86389-32-4.
- EURO. *Top Miliardáři 2014*. 2014. ISSN 1212-3129.
- EUROPEAN COMMISSION. *Energy markets in the European Union in 2011*. [online]. 2011 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20121217_energy_market_2011_lr_en.pdf
- EUROSTAT. *Current account balance in % of GDP – 3 year average*. [online]. 2013 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsbp10&plugin=1>
- EUROSTAT. *Unemployment rate - annual data*. [online]. 2014a [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=1>
- EUROSTAT. *HICP – inflation rate*. [online]. 2014b [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00118&plugin=1>
- EUROSTAT. *Real GDP growth rate – 1 year % change*. [online]. 2014c [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsna10&plugin=1>

- FACUNDO, ALVAREDO. ATKINSON, ANTHONY. PIKETTY, THOMAS. SAEZ, EMMANUEL. *The World Top Incomes Database*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://topincomes.parisschoolofeconomics.eu/#Database>:
- FINANCE. *Nejbohatší Češi*. 2012. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://financni-urad.eu/nejbohatsi-cesi/>
- FORGANG, WILLIAM. EINOLF, KARL. *Management economics: An accelerated Approach*. New York: Routledge, 2015. ISBN 13: 978-0-7656-1779-8.
- FRIEDMAN, THOMAS. *The New York Times: Why Nations Fail*. [online]. 2012. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/04/01/opinion/sunday/friedman-why-nations-fail.html?_r=1&hp
- GURIEV, SERGEL. RACHINSKY, ANDREI. *The Journal of Economic Perspectives: The Role of Oligarchs in Russian Capitalism*. [online]. 2005 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://econ.sciences-po.fr/sites/default/files/file/guriev/GurievRachinsky.pdf>
- GWARTNEY, JAMES. LAWSON, ROBERT. *Annual Report 1996*. Economic freedom of the world. [online]. 1996 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.freetheworld.com/>
- HAYEK, FRIEDRICH, A. *The constitution of liberty*. The United States: The University of Chicago Press, 1978. ISBN 0-226-32084-7.
- HAYEK, FRIEDRICH, A. *The critical assessments of leading economists [edited by John C. Wood, Robert D. Wood]*. 2. vyd. New York: Routledge, 2004. ISBN 0-415-31057-1.
- HAYEK, FRIEDRICH, A. *The Concise Encyclopedia of Economics*. Library of Economics and Liberty [online]. 2008 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z: <http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Hayek.html>
- HOLMAN, ROBERT. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9.
- HUČKA, MIROSLAV. KISLINGEROVÁ, EVA. MALÝ, MILAN A KOL. *Vývojové tendence velkých podniků. Podniky v 21. století*. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2011. ISBN 978-80-7400-198-7.
- KEMPF, HERVÉ. *Die Oligarchie – Herausforderung für eine neue globale Politik*. In *Europa: Demokratie in Gefahr*. [online]. 2012 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://transform.expandeddesign.at/uploads/media/2012-10-de-journal_01.pdf#page=52
- KLIKOVÁ, CHRISTIANA. KOTLÁN, IGOR. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-04-8.
- KLIMEŠ, DAVID. *Jak bezpečně zkrotit Babiše*. Ekonom: Bude válka? 2015, č. 17. ISSN 1210-0714.
- KOHÁK, ERAZIM. *Průvodce po demokracii*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-03-2.

- LAMPÁŠOVÁ, JÚLIA. OLIGARCHIE V RUSKU. [online]. Praha, 2008 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HMPPUCLFlAw\]:http://is.cuni.cz/webapps/zzp/dtdownload/8800032969/%3Fflang%3Dcs+&c&d=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HMPPUCLFlAw]:http://is.cuni.cz/webapps/zzp/dtdownload/8800032969/%3Fflang%3Dcs+&c&d=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz). Bakalářská práce. Univerzita Karlova.
- LAWSON, ROBERT. *The Concise Encyclopedia of Economics: Economic Freedom*. Library of Economics and Liberty. [online]. 2008 [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.econlib.org/library/Enc/EconomicFreedom.html>
- LIPPMANN, WALTER. *Public opinion*. [online]. 1921 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.collier.sts.vt.edu/5314/lippmannpublicop.pdf>
- NEŠVADBA, PETR. *Slovník základních pojmů z filosofie*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-627-1.
- OBRADOVIČ, FILIP. *Komu patří Slovensko*. Trend: Komu patří Slovensko. 2014, č. 50-51. ISSN 1335-0684.
- OECD. *The state of the banking sector in Europe*. [online]. 2014 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP%282013%2994&docLanguage=En>
- OLSON MANCUR. *Vzestup a pád národů: Ekonomický růst, stagflace a společenská rigidita*. 70. vyd. Praha: Liberální institut, 2008. ISBN 978-80-86389-51-6.
- PRZEWORSKI, ADAM. MARAVALL, JOSÉ MARÍA. *Democracy and the rule of law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN 0521825598.
- SAUNDERS, CHERYL. LE ROY, KATHERINE. *The rule of law*. Sydney: The federation press, 2003. ISBN 1 86287 459.
- SCALIA, ANTONIN. *The Rule of Law as a Law of Rules*. 4. vyd. Chicago: The University of Chicago Law Review, 1989, s. 1175-1188. ISSN 00419494.
- SCHUMPETER, JOSEPH. *Kapitalismus, socialismus a demokracie*. New York: Routledge, 2004. ISBN 80-7325-044-6.
- SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. [online]. 2015 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=oligarchie
- SLUYTER-BELTRAO, JEFF. *Iron law of oligarchy*. Encyclopedia Britannica. [online]. 2013 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/294472/iron-law-of-oligarchy>
- ŠOJKA, MILAN. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: JUDr. Karel Havlíček, Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.
- ŠÍMA, JOSEF. *Kulatý stůl Literárek: Oligarchie proti demokracii*. Literární noviny. [online]. 2015 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://generator.citace.com/dok/FrKfzi02rt5voADj?kontrola=1>
- ŠTĚDRŮŇ, BOHUMÍR. POTŮČEK, MARTIN. PROROK, VLADIMÍR. LANDOVSKÝ, JAKUB. ŘÍHA, DAVID. *Politika a politický marketing*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-448-3.

- ŠUBRT, JIŘÍ A KOL. *Soudobá sociologie V. Teorie sociální změny*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2219-4.
- THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy index 2011*. [online]. 2011 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: https://www.sida.se/globalassets/global/about-sida/sa-arbetar-vi/eiu_democracy_index_dec2011.pdf
- THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy index 2014*. [online]. 2015 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>
- THE HERITAGE FOUNDATION. *2015 Index of Economic Freedom*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>
- THE STATISTICS PORTAL. *Russia: Unemployment rate from 2004 to 2014*. [online]. 2014a [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/263712/unemployment-in-russia/>
- THE STATISTICS PORTAL. *Russia: Inflation rate from 2004 to 2014 (compared to the previous year)*. [online]. 2014b [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/271376/inflation-rate-in-russia/>
- THE STATISTICS PORTAL. *Russia: Real gross domestic product (GDP) growth rate from 2004 to 2014 (compared to the previous year)*. [online]. 2014c [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/263621/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-russia/>
- THE STATISTICS PORTAL. *Russia: Budget balance from 2004 to 2014 in relation to gross domestic product (GDP)*. [online]. 2014d [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/271356/budget-balance-in-russia-in-relation-to-gross-domestic-product-gdp/>
- THE WORLD BANK GROUP. *Income share held by highest 10 %*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.DST.10TH.10>
- TÝDEN. *Deník Blesk: 50 československých miliardářů: Kdo ještě víc zbohatl, kdo zchudl?* [online]. 2011 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/161236/50-ceskoslovenskych-miliardaru-kdo-jeste-vic-zbohatl-kdo-zchudl.html>
- TÝDEN. *111 Miliardářů 2013*. 2013. ISSN 1210-9940.
- VINŠ, PETR. LIŠKA, VÁCLAV. *Rating*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-807-X.
- WISSENSCHAFTLICHE IMMOBILIEN-BLOG. *Die Reichsten Deutschen in 2014*. [online]. 2014 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://immobilien.trust-wi.de/2014/01/die-reichsten-deutschen-in-2014-teil-1/>
- WISSENSCHAFTLICHE KARRIERE-BLOG. *Die Reichsten Deutschen in 2013*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://karriere-mit-stil.trust-wi.de/2013/01/die-reichsten-deutschen-2013-teil-1/>

- ŽÁK, MILAN. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-04-2.
- ŽEJŠKOVÁ, KRISTÝNA. *Konkurence v energetice a dopady na českého spotřebitele*. [online]. Brno, 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/auth/lide/clovek.pl?zalozka=7;id=45372;studium=58870;zp=47378;download_prace=1. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně.

7 Seznam obrázků

Obr. 1	Magický čtyřúhelník.	16
Obr. 2	X-Y Graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a ID 2011 jednotlivých států EU.	30
Obr. 3	X-Y Graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a ID 2014 jednotlivých států EU.	31
Obr. 4	N-úhelníky panství práva Německa (vlevo) a Česka (vpravo) v roce 2014. Zdroj: Botero, 2014.	32
Obr. 5	X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a PP 2011 jednotlivých států EU.	33
Obr. 6	X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a PP 2011 jednotlivých států EU.	34
Obr. 7	X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a IES 2011 jednotlivých států EU.	35
Obr. 8	X-Y graf pomocí metody nejmenších čtverců: HHI energetiky a IES 2014 jednotlivých států EU.	36
Obr. 9	Vývoj indexů oligarchie České republiky a Německa.	40
Obr. 10	Podíl příjmů držených TOP 1 % a index demokracie v roce 2011.	41
Obr. 11	Podíl příjmů držených TOP 1 % a index panství práva v roce 2011.	42
Obr. 12	Podíl příjmů držených TOP 1 % a index ekonomické svobody v roce 2011.	43

8 Seznam tabulek

Tab. 1	Hodnoty magického čtyřúhelníku Česka, Německa a Ruska v 2013.	16
Tab. 2	Seznam ruských oligarchů a jejich podíl v bance.	26
Tab. 3	Aktiva a investice ČEZ a. s. a Agrofert a. s. v mil. Kč.	27
Tab. 4	Koncentrace sektorů Ruska.	28
Tab. 5	Suma vlastnictví 25 nejbohatších lidí České republiky 2011-2014 v českých korunách	38
Tab. 6	Počet obyvatel České republiky a Německa	39
Tab. 7	Suma vlastnictví 200 nejbohatších lidí Spolkové republiky Německo 2012-2014 v EUR.	39
Tab. 8	Národní bohatství Německé spolkové republiky 2012-2014 v USD, v EUR.	39
Tab. 9	Herfindahl-Hirschman index energetiky a míra demokracie států EU v 2011 a 2014.	57
Tab. 10	Herfindahl-Hirschman index bankovního sektoru a míra demokracie států EU v 2011 a 2012.	57
Tab. 11	Herfindahl-Hirschman index energetiky a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2014.	58
Tab. 12	Herfindahl-Hirschman index bankovníctví a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2012.	58
Tab. 13	Herfindahl-Hirschman index energetiky a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2014.	59
Tab. 14	Herfindahl-Hirschman index v bankovním sektoru a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2012.	60
Tab. 15	Herfindahl-Hirschman index plynárenství a míra demokracie států EU v 2011 a 2014.	61
Tab. 16	Herfindahl-Hirschman index plynárenství a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2014.	61

- Tab. 17 Herfindahl-Hirschman index plynárenství a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2014. 62**
- Tab. 18 Podíl příjmů držených TOP 1 %, míra demokracie, index PP a IES v roce 2011. 62**

9 Seznam použitých zkratk

<i>Zkratka</i>	<i>Význam</i>
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká Republika
EU	Evropská Unie
EUR	Euro
HHI	Herfindahl-Hirschman index
HP	Hospodářská politika
ID	Index demokracie
IES	Index ekonomické svobody
NĚM	Spolková republika Německo
NW	Národní bohatství
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OI	Index oligarchie
PP	Panství práva
USD	Americký dolar
WJP	The World Justice Project

Přílohy

A Data k prováděným korelačním analýzám

Tab. 9 Herfindahl-Hirschman index energetiky a míra demokracie států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	ID 2011		HHI 2014	ID 2014
Belgie	5380	8,05	Belgie	4010	7,93
Česká republika	5000	8,19	Německo	2021	8,64
Německo	2021	8,34	Irsko	1150	8,72
Estonsko	7500	7,61	Řecko	6183	7,45
Irsko	1150	8,56	Španělsko	1329	8,05
Řecko	6844	7,65	Itálie	884	7,85
Španělsko	1361	8,02	Lucembursko	2311	8,88
Itálie	1087	7,74	Nizozemsko	1492	8,92
Lotyšsko	7000	7,05	Portugalsko	3567	7,79
Litva	4092	7,24	Slovinsko	4738	7,57
Portugalsko	4068	7,81	Spojené Království	1483	8,31
Slovensko	5280	7,35	Estonsko	7748	7,74
Slovinsko	4892	7,76	Lotyšsko	7932	7,48
Spojené Království	947	8,16			

Zdroj: The Economist Intelligence Unit Limited (2011, 2015), European Commission (2011, 2014).

Tab. 10 Herfindahl-Hirschman index bankovního sektoru a míra demokracie států EU v 2011 a 2012.

	HHI 2011	ID 2011		HHI 2012	ID 2012
Belgie	1294	8,05	Belgie	1061	8,05
Bulharsko	766	6,78	Česká republika	999	8,19
Česká republika	1014	8,19	Německo	307	8,34
Německo	317	8,34	Estonsko	2493	7,61
Estonsko	2613	7,61	Irsko	1000	8,56
Irsko	800	8,56	Řecko	1487	7,65
Řecko	1278	7,65	Španělsko	654	8,02
Španělsko	596	8,02	Francie	545	7,88
Francie	601	7,77	Itálie	410	7,74
Itálie	407	7,74	Lotyšsko	1027	7,05
Lotyšsko	929	7,05	Litva	1749	7,24
Litva	1871	7,24	Lucembursko	345	8,88
Lucembursko	346	8,88	Maďarsko	872	6,96
Maďarsko	849	7,04	Nizozemsko	2026	8,99
Nizozemsko	2061	8,99	Rakousko	395	8,62
Rakousko	423	8,49	Polsko	568	7,12

Polsko	563	7,12	Portugalsko	1191	7,92
Portugalsko	1208	7,81	Slovinsko	1115	7,88
Slovinsko	1142	7,76	Slovensko	1221	7,35
Slovensko	1268	7,35	Finsko	3010	9,06
Finsko	3700	9,19	Spojené Království	436	8,21
Spojené Království	523	8,16			

Zdroj: The Economist Intelligence Unit Limited (2011, 2015), OECD (2014).

Tab. 11 Herfindahl-Hirschman index energetiky a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	PP 2011		HHI 2014	PP 2014
Belgie	5380	0,75	Belgie	4010	0,76
Česká republika	5000	0,68	Německo	2021	0,8
Německo	2021	0,8	Řecko	6183	0,59
Estonsko	7500	0,78	Španělsko	1329	0,67
Španělsko	1361	0,71	Maďarsko	2296	0,61
Francie	8880	0,74	Nizozemsko	1492	0,83
Itálie	1087	0,64	Polsko	2096	0,67
Polsko	1835	0,7	Portugalsko	3567	0,66
Rumunsko	1947	0,6	Slovinsko	4738	0,65
Spojené Království	947	0,79	Spojené Království	1483	0,78

Zdroj: Botero (2011, 2014), European Commission (2011, 2014).

Tab. 12 Herfindahl-Hirschman index bankovníctví a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2012.

	HHI 2011	PP 2011		HHI 2012	PP 2012
Belgie	1294	0,75	Belgie	1061	0,75
Česká republika	1014	0,68	Bulharsko	738	0,55
Německo	317	0,8	Česká republika	999	0,67
Estonsko	2613	0,78	Německo	307	0,79
Španělsko	596	0,71	Estonsko	2493	0,76
Francie	601	0,74	Řecko	1487	0,6
Itálie	407	0,64	Španělsko	654	0,73
Nizozemsko	2061	0,82	Francie	545	0,76
Rakousko	423	0,8	Itálie	410	0,63
Polsko	563	0,7	Maďarsko	872	0,65
Rumunsko	878	0,6	Nizozemsko	2026	0,85
Spojené Království	523	0,79	Rakousko	395	0,8
			Polsko	568	0,71

Portugalsko	1191	0,66
Rumunsko	852	0,6
Slovinsko	1115	0,66
Finsko	3010	0,87
Spojené Království	436	0,78

Zdroj: Botero (2011, 2014), OECD (2014).

Tab. 13 Herfindahl-Hirschman index energetiky a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	IES 2011		HHI 2014	IES 2014
Belgie	5380	70,2	Belgie	4010	69,9
Česká republika	5000	70,4	Německo	2021	73,4
Německo	2021	71,8	Irsko	1150	76,2
Španělsko	1361	70,2	Řecko	6183	55,7
Francie	8880	64,6	Španělsko	1329	67,2
Lotyšsko	7000	65,8	Itálie	884	60,9
Litva	4092	71,3	Litva	1162	68,7
Maďarsko	2151	66,6	Lucembursko	2311	74,2
Portugalsko	4068	64	Maďarsko	2296	67
Slovensko	5280	69,5	Nizozemsko	1492	74,2
Slovinsko	4892	64,6	Polsko	2096	67
Spojené Království	947	74,5	Portugalsko	3567	63,5
			Rumunsko	1914	65,5
			Slovinsko	4738	62,7
			Spojené Království	1483	74,9

Zdroj: The Heritage Foundation (2015), European Commission (2011, 2014).

Tab. 14 Herfindahl-Hirschman index v bankovním sektoru a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2012.

	HHI 2011	IES 2011		HHI 2012	IES 2012
Belgie	1294	70,2	Belgie	1061	69
Česká republika	1014	70,4	Bulharsko	738	64,7
Německo	317	71,8	Česká republika	999	69,9
Estonsko	2613	75,2	Německo	307	71
Španělsko	596	70,2	Estonsko	2493	73,2
Francie	601	64,6	Španělsko	654	69,1
Lotyšsko	929	65,8	Francie	545	63,2
Litva	1871	71,3	Lotyšsko	1027	65,2
Lucembursko	346	76,2	Litva	1749	71,5
Maďarsko	849	66,6	Lucembursko	345	74,5
Nizozemsko	2061	74,7	Maďarsko	872	67,1
Rakousko	423	71,9	Nizozemsko	2026	73,3
Polsko	563	64,1	Rakousko	395	70,3
Portugalsko	1208	64	Polsko	568	64,2
Rumunsko	878	64,7	Portugalsko	1191	63
Slovinsko	1142	64,6	Rumunsko	852	64,4
Slovensko	1268	69,5	Slovinsko	1115	62,9
Finsko	3700	74	Slovensko	1221	67
Švédsko	863	71,9	Finsko	3010	72,3
Spojené Království	523	74,5	Švédsko	853	71,7
			Spojené Království	436	74,1

Zdroj: The Heritage Foundation (2015), OECD (2014).

Tab. 15 Herfindahl-Hirschman index plynárenství a míra demokracie států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	ID 2011		HHI 2014	ID 2014
Belgie	4000	8,05	Belgie	4000	7,93
Česká republika	5370	8,19	Česká republika	3358	7,94
Německo	1886	8,34	Německo	1886	8,64
Estonsko	7500	7,61	Estonsko	8500	7,74
Irsko	6009	8,56	Španělsko	2399	8,05
Řecko	7912	7,65	Francie	4650	8,04
Španělsko	2445	8,02	Itálie	500	7,85
Francie	4374	7,77	Lotyšsko	10000	7,48
Itálie	2575	7,74	Litva	5000	7,54
Lotyšsko	10000	7,05	Rakousko	3371	8,54
Litva	6048	7,24	Portugalsko	3883	7,79
Rakousko	3371	8,49	Slovensko	5868	7,57
Slovensko	7388	7,35			
Slovensko	5748	7,76			
Spojené Království	1125	8,16			

Zdroj: The Economist Intelligence Unit Limited (2011, 2015), European Commission (2011, 2014).

Tab. 16 Herfindahl-Hirschman index plynárenství a index PP jednotlivých států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	PP 2011		HHI 2014	PP 2014
Belgie	4000	0,75	Belgie	4000	0,76
Česká republika	5370	0,68	Česká republika	3358	0,67
Německo	1886	0,8	Německo	1886	0,8
Estonsko	7500	0,78	Estonsko	8500	0,76
Španělsko	2445	0,71	Španělsko	2399	0,67
Francie	4374	0,74	Francie	4650	0,74
Itálie	2575	0,64	Itálie	500	0,63
Nizozemsko	6535	0,82	Maďarsko	1494	0,61
Rakousko	3371	0,8	Nizozemsko	6455	0,83
Polsko	9600	0,7	Rakousko	3371	0,82
Spojené Království	1125	0,79	Portugalsko	3883	0,66

Zdroj: Botero (2011, 2014), European Commission (2011, 2014).

Tab. 17 Herfindahl-Hirschman index plynárenství a index ekonomické svobody jednotlivých států EU v 2011 a 2014.

	HHI 2011	IES 2011		HHI 2014	IES 2014
Belgie	4000	70,2	Belgie	4000	69,9
Česká republika	5370	70,4	Česká republika	3358	72,2
Německo	1886	71,8	Německo	1886	73,4
Španělsko	2445	70,2	Španělsko	2399	67,2
Francie	4374	64,6	Francie	4650	63,5
Lotyšsko	10000	65,8	Litva	5000	68,7
Litva	6048	71,3	Maďarsko	1494	67
Maďarsko	2875	66,6	Rakousko	3371	72,4
Rakousko	3371	71,9	Portugalsko	3883	63,5
Polsko	9600	64,1	Slovinsko	5868	62,7
Slovensko	7388	69,5			
Slovinsko	5748	64,6			
Spojené Království	1125	74,5			

Zdroj: The Heritage Foundation (2015), European Commission (2011, 2014).

Tab. 18 Podíl příjmů držných TOP 1 %, míra demokracie, index PP a IES v roce 2011.

	TOP 1 %	ID	PP	IES
Spojené Království	12,93	8,16	0,79	74,5
Spojené státy americké	17,47	8,11	0,73	77,8
Nový Zéland	8,13	9,26	0,86	82,3
Nizozemsko	6,33	8,99	0,82	74,7
Singapur	13,85	5,89	0,75	87,2
Švédsko	7,02	9,5	0,88	71,9
Norsko	7,8	9,8	0,87	70,3
Španělsko	8,53	8,02	0,71	70,2
Jižní afrika	16,68	7,79	0,59	62,7
Mauricius	7,08	8,04	-	76,2
Malajsie	8,95	6,19	0,56	66,3
Uruguay	14,4	8,17	-	70
Korea	12,25	8,06	0,71	69,8
Taiwan	11,74	7,46	-	70,8

Zdroj: Facundo (2015), The Heritage Foundation (2015), Botero (2011), The Economist Intelligence Unit Limited (2011).

